

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ

FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ

Institut mezioborových studií Brno

Kyberšikana na základních školách ve městě Brně

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Vedoucí bakalářské práce:
Mgr. Michal Vavřík**

**Vypracovala:
Klára Učňová**

Brno 2010

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma: Kyberšikana na základních školách ve městě Brně vypracovala samostatně a uvedla v ní veškerou literaturu a ostatní zdroje, které jsem použila.

V Brně dne 19. 3. 2010

Klára Učňová

Poděkování

Děkuji panu Mgr. Michalu Vavříkovi za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce. Také bych chtěla poděkovat své rodině za morální podporu a pomoc, kterou mi poskytla při tvorbě této práce, a které si nesmírně vážím.

Dále chci také poděkovat všem ředitelům, pedagogům a také žákům, kteří se aktivně podíleli na mém výzkumu.

Klára Učňová

ÚVOD	1
TEORETICKÁ ČÁST	3
1. ŠIKANNA NA SOUČASNÝCH ŠKOLÁCH	3
1.1. Co je to šikana?	3
1.2. Co je to agrese?	4
1.3. Co je to kyberšikana?	5
2. ROZDÍLY MEZI ŠIKANOU A KYBERŠIKANOU	6
2.1. Narušení osobního/domácího prostoru	6
2.2. Zvyšování počtu zainteresovaných osob	6
2.3. Anonymita agresorů	6
2.4. Profil násilníka a oběti	6
2.5. Nedorozumění či nedomýšlení důsledků	7
3. PŘÍČINY ŠIKANY A KYBERŠIKANY	8
3.1. Agrese ve výchovném procesu	8
3.2. Vliv mediálního násilí	9
4. TYPY KYBERŠIKANY	11
4.1. Kyberšikana pomocí mobilního telefonu	11
4.1.1. Volání	11
4.1.2. SMS (krátké textové zprávy)	11
4.1.3. Fotografování a posílání obrázkových zpráv (MMS)	12
4.1.4. Videá	12
4.1.5. Násilná videá	12
4.2. Kyberšikana pomocí internetu	13
4.2.1. Instant messengery	13
4.2.2. Chatovací místnosti, diskusní nástěnky a fóra	13
4.2.3. Emaily	14
4.2.4. Videorozhovor, videozáznam nebo obrázky pořízené webovými kamerami	14
4.2.5. On-line dotazování	15
4.2.6. Webové stránky	15
4.2.7. Blogy	15
4.2.8. Stránky s hostitelskými videi	16
5. PROTAGONISTÉ	17
5.1. Agresoři	17
5.2. Oběti	18
6. PREVENCE KYBERŠIKANY	20
6.1. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení	20
6.2. Internet helpline	21
6.3. Projekt e-bezpečí	22
6.4. Safer Internet	22
7. ŘEŠENÍ KYBERŠIKANY	23
7.1. Řešení kyberšikany z pozice školy či jiného školského zařízení	24
PRAKTICKÁ ČÁST	26
8. METODOLOGIE	26
8.1. Úvod do problematiky a cíl výzkumu	26
8.2. Metodologie výzkumu	26
8.3. Formulace a operacionalizace hypotéz	27
8.3.1. Hlavní hypotéza	27
8.3.2. Pracovní hypotézy	27
8.4. Volba a popis výzkumného vzorku	29

8.5.	Metoda sběru dat	30
8.6.	Místo výzkumu	30
8.7.	Časový harmonogram výzkumu	30
8.8.	Náklady na výzkum	31
8.9.	Popis vlastního zkoumání	31
9.	ANALÝZA	32
9.1.	Ověřování hypotézy č. 1	34
9.2.	Ověřování hypotézy č. 2	36
9.3.	Ověřování hypotézy č. 3	40
9.4.	Ověřování hypotézy č. 4	43
9.5.	Ověřování hypotézy č. 5	46
9.6.	Ověřování hypotézy č. 6	49
10.	SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	52
	ZÁVĚR	54
	RESUMÉ	57
	ANOTACE	58
	ANNOTATION	58
	SEZNAM LITERATURY	59
	INTERNETOVÉ ZDROJE	60
	SEZNAM PŘÍLOH	61

ÚVOD

Jako téma svojí bakalářské práce jsem si zvolila Kyberšikanu na základních školách ve městě Brně. Velice často se v médiích setkáváme s problémy šikanování. I tak si ale mnoho lidí neuvědomuje, jak je tento problém častý a jak s ním vlastně bojovat. Je třeba si uvědomit, že šikana se objevuje téměř všude a odjakživa. Jenže v dřívější době se o tom nehovořilo a každý dělal, jak kdyby problém neexistoval. V dnešní době se objevuje nejen šikana klasická, veřejnosti známá, ale také nová forma šikany - Kyberšikana. Tento pojem není české veřejnosti zcela objasněn. A proto jsem se rozhodla tuto problematiku prozkoumat.

V moderní společnosti došlo k velkému rozmachu informačních a komunikačních technologií. Téměř každé dítě vlastní mobilní telefon a má pravidelný přístup k internetu. Díky tomu dochází k přísunu nových informací, ale také možností zneužití těchto prostředků. Kyberšikana je šikana, která se neděje přímo, ale pomocí mobilního telefonu, či pomocí internetu. Právě z tohoto důvodu se od šikany klasické liší v mnoha bodech.

Já osobně si danou problematiku zvolila, abych zjistila, zda existují preventivní zásady, díky nimž je možné snížit riziko projevu kyberšikany. Sama jsem se s tímto problémem setkala, aniž bych věděla, že jde o kyberšikanu. K tomu jsem dospěla až s pomocí časopisu „Psychologie Dnes“, kde jsem se o tomto jevu dočetla a začala se o něj zajímat.

Kyberšikana patří mezi nejzávažnější negativní jevy v současné škole. Tento typ šikany se může vyskytnout ve větší či menší míře prakticky všude, ale protože jde o skrytý jev, jeho mapování je velmi problematické. Na základní škole je však o to závažnější, že k němu dochází v době, kdy se utváří osobnost dítěte jako svébytného jedince. Je proto důležité vědět, jaké následky na účastnících zanechává a zejména, co proti tomuto jevu dělat a jak správně postupovat při řešení. Vždyť jen šťastné dítě, které žije v pohodě a rádo chodí do školy, se může dobře učit. Proto bych ráda zdůraznila aktuálnost a naléhavost tohoto problému.

Tímto nám vyvstanou tyto otázky: Zamýšlejí se lidé, zda se setkali s danou problematikou? Ví vůbec, co vše se zahrnuje do šikany pomocí kybernetického prostoru? Ví opravdu celá společnost, že jejich dítě se velice pravděpodobně může setkat nejen s šikanou klasickou, ale i kyberšikanou, ať už z hlediska oběti či agresora? Je společnost připravena na nové pokroky techniky? Dokáže zabránit jejich zneužití?

Cílem mé práce je seznámit čtenáře s novým fenoménem kyberšikany. Poskytnout informace, co to vlastně samotná kyberšikana je, jaké jsou její formy a jak se jí bránit. Tento text bych doporučila nejen pracovníkům v pomáhajících profesích, ale také, pedagogům a výchovným poradcům.

Teoretickou část práce jsem rozčlenila do 7 hlavních kapitol. Nejdříve vysvětlím a objasním základní pojmy jako je šikana, agrese a kyberšikana a vysvětlím základní rozdíly mezi nimi. V dalších dvou kapitolách uvedu příčiny a typy kyberšikany. Dále se zaměřím na samotné protagonisty – oběti a agresory. Ve své práci jsem také neopomenula na závěr dvě kapitoly, které se týkají prevence a léčby kyberšikany.

Jako svou výzkumnou otázku jsem si zvolila: *„Jaký vliv má míra neznalosti žáků o bezpečném používání internetu a mobilních telefonů na to, že jsou častěji ohroženi kyberšikanou?“*

Jako nejvhodnější metodu pro zjištění tohoto faktu jsem zvolila kvantitativní výzkum, který budu provádět pomocí dotazníkového šetření. Ráda bych zjistila objektivní odpovědi na danou problematiku.

TEORETICKÁ ČÁST

1. ŠIKANA NA SOUČASNÝCH ŠKOLÁCH

„Šikanování se ve větší či menší míře vyskytuje všude. Není před ním imunní žádný typ školy ani zařízení, kde se praktikuje tradiční způsob pedagogické práce, který neklade důraz na ovlivňování vztahů mezi žáky. Vyskytuje se i tam, kde by to vůbec nikdo nepředpokládal“ (Kolář, 1997: 14).

V poslední době je škola místo, kde se problém šikany projevuje velice často. I když se už na šikana dívá více otevřeně, stejně se často setkáváme s nezodpovědným přístupem k tomuto problému. Ne každý učitel bere zřetel na méně zjevné problémy. Už minimální podezření by mělo vést pedagoga k prošetření a zjištění toho, co se přesně děje. Bohužel v dnešních školách je tento problém často bagetalizován a především pedagogové nejsou odborně připraveni řešit šikana či jiné výchovné problémy.

1.1. Co je to šikana?

Francouzský termín „chicane“ znamená malicherný spor, z něhož se postupem času stává systematické trýznění, týrání sužování, pronásledování (Říčan, 1995).

S pojmem šikana přišel jako první pan prof. Příhoda a to před rokem 1989. Veřejně promluvil o tématu, jež existovalo, ale bylo tabu. Všichni dělali, jak kdyby problém neexistoval. Za období socialismu nebylo možné přiznat, že něco takového se objevuje v armádě (Říčan, 1995).

Dovolím si uvést **dvě definice** od různých autorů pro lepší vymezení pojmu.

„Jeden nebo více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agresi a manipulaci“ (Kolář, 1997: 20).

„Pod pojmem šikana nebo šikanování mezi dětmi se rozumí široký okruh chování dítěte nebo skupiny dětí s cílem ohrožit, zastrašit nebo jinak ublížit jinému dítěti nebo skupině dětí. Šikana zahrnuje slovní ponižování, nadávání a neustálé kritizování, výsměch,

hrubé žertování, vydírání, omezování osobní svobody, pohrdání, poškozování oděvů a osobních věcí, tělesné napadání“ (Pöthe, 1999: 140).

Šikanování je tedy druhem týrání, které posiluje pocit moci nad obětí. Školní dítě může být vystaveno šikanování ze strany svých vrstevníků i po dobu několika let. Oběť bývá silnějším jedincem nebo skupinou donucena pod hrozbou násilí k jednání, které ji ponižuje nebo traumatizuje. Tam, kde se vyskytuje šikanování, dochází k narušení morálky celé skupiny dětí. Agresivita dětí a mládeže celkově velmi prudce stoupá. Zásady jednání, dříve běžné ve vzájemné komunikaci, jsou nahrazovány uplatňováním práv jednotlivce proti zájmům okolních lidí. Takového chování je dáváno za vzor společenského jednání.

1.2. Co je to agrese?

„V širokém pojetí není agresivita nic jiného než vrozená schopnost živých organismů cíleně a energicky postupovat při zvládnání životních situací a uspokojování životních potřeb“ (Ondráček, 2004: 1).

Portmannová (1996: 12) uvádí: „Agresivitu nelze předem ztotožňovat s násilím. I když tento pojem bývá obecně identifikován s úmyslným ničením nebo působením tělesného nebo psychického utrpení, znamená agrese doslovně „přiblížení“, „sáhnutí“ ve smyslu doteku a popisuje hnací sílu, která není jen negativní“.

Dle Portmannové bychom neměli agresivitu chápat jen jako něco negativního. V případě šikanování je agresivita rozhodně negativní jev. Já spíše souhlasím s vysvětlením Řičana, který dle mého názoru podstatu agrese vystihl velice přesně.

Řičan (1995) píše: Sklony k agresivitě se u člověka vytvářejí již v prvních letech života a to na základě vrozených instinktů. Dítě se stává agresivním tak, že si uvědomuje nějaké své předešlé chování či jednání, které vede či vedlo k úspěchu či uspokojení nějaké potřeby.

Například bych mohla uvést případ chlapce, který uhodil sestru, když mu nechtěla dát bonbon. Chlapec si pak uložil do paměti tento vzorec jednání, a když vyvstala podobná situace, chlapec se zachoval stejně. A proto je velice podstatné, jak se budou chovat

rodiče před svými dětmi a především ke svým dětem. Dítě se učí především nápodobou a identifikací. Již většina z nás zná příklad šikanovaného dítěte, které později šikanuje paradoxně také.

1.3. Co je to kyberšikana?

"Cyberbullying zahrnuje použití informačních a komunikačních technologií k podpoření úmyslného, opakovaného, a nepřátelského chování jednotlivce nebo skupiny a to za účelem ublížit jiným“ (Belsey, Cyberbullying).

Je třeba si uvědomit, že rozvoj médií jde neustále kupředu. Internet je dnes běžná věc. Telefon mají i děti v nejranějším věku. A bohužel díky této nové technice se začalo rozvíjet kruté jednání ze strany agresorů, kteří těchto technologií využívají.

Informačními a komunikačními prostředky míníme - mobilní telefony, služby Internetu, e-maily, instant messaging, blogy apod. Mezi nejobvyklejší projevy kyberšikany patří zasílání obtěžujících, urážejících či útočných emailů a SMS, vytváření stránek a blogů ponižujících jednotlivce či skupinu, popřípadě může kyberšikana sloužit k posilování klasických forem šikany, nejčastěji prostřednictvím nahrání scény na mobilní telefon a jejího následného rozeslání známým dotyčného, popřípadě vystavení na Internetu. Zejména poslední varianta šikany může být extrémně nebezpečná, pokud se spojí s nějakou velmi trýznivou situací. Zveřejnění ponižujících materiálů na Internetu, pro obrovské množství lidí, mnohonásobně zvyšuje utrpení a trauma oběti, což na ni může mít extrémně neblahý dopad (Nykodýmová, Kde končí legrace a začíná kyberšikana).

2. ROZDÍLY MEZI ŠIKANOU A KYBERŠIKANOU

2.1. Narušení osobního/domácího prostoru

S kyberšikanou se můžeme setkat **kdykoli a kdekoli**. Jak už jsem zmínila, mobilní telefony a připojení k internetu jsou v dnešní době lehce dostupné, což přináší nejen výhody, ale také nevýhody. Člověk je k zastižení prakticky neomezeně a také na jakémkoli místě. Z toho tedy vyplývá, že se před kyberšikanou, narozdíl od šikany klasické, nemůžeme schovat.

2.2. Zvyšování počtu zainteresovaných osob

Vzhledem k dostupnosti těchto prostředků dochází k situacím, že se kyberšikany účastní velké obecnost. Přitom se může přidávat stále více a více lidí, kteří ji mohou uchovávat léta. Ve většině případů trvá delší dobu, než se odhalí nějaký problém či potenciální nebezpečí. Proto se může kyberšikana rychle šířit a dosáhnout takových rozměrů, které nejsou u ostatních forem šikany možné (What is cyberbullying).

2.3. Anonymita agresorů

Dalším rozdílem mezi šikanou a kyberšikanou je, že agresoři, kteří provádějí šikanu pomocí kybernetického prostoru, mohou zůstat anonymní. Proto oběti šikany často neznají totožnost toho, kdo je napadá. Může to být člověk, oběti známý, stejně tak jako někdo, s kým se v životě nesetkaly a kdo si je vybral jen náhodou např. podle čísla mobilního telefonu. Navíc agresor kyberšikany může být kdekoli (Co je kyberšikana?).

2.4. Profil násilníka a oběti

Kyberšikana nemusí probíhat pouze mezi vrstevníky, ale také mezi různými věkovými kategoriemi. Fyzická převaha nebo věkový rozdíl nehrají žádnou roli, oběti útoků nemusí být jen outsider. Oběťmi kyberšikany tedy mohou být nejen žáci, ale také učitelé. Spolupachateli šikany se mohou stát také přihlížející. To znamená, že osoby ví o šikanování, ale nic neudělají (Co je kyberšikana a jak se projevuje?).

2.5. Nedorozumění či nedomýšlení důsledků

U kyberšikany je důležité také brát v potaz to, že ne každá je záměrná. Někdy může být způsobena jen nedorozuměním nebo nedomýšlením důsledků. Odesílatel si neuvědomí, že adresátova reakce na danou zprávu může být znepokojující. Např. Věc, kterou pošleme jako vtip, adresáta urazí či raní. Nebo odesílatel špatně zhodnotí, jaké následky bude mít poslání zprávy. Např. řekneme něco negativního o nějaké známé osobě někomu jinému a nečekáme, že on to přepošle dál (What is cyberbullying).

3. PŘÍČINY ŠIKANY A KYBERŠIKANY

Abychom porozuměli tomuto problému, je nutné položit si otázku, co vlastně vede děti k těmto násilným činům? Kde se bere ta zloba nenávist a agresivita? Vědí vůbec, že dělají něco špatného? A hlavně uvědomují si svou odpovědnost za páchané činy?

3.1. Agrese ve výchovném procesu

Šikana má mnoho příčin. Vaníčková (2005: 16) uvádí: „*Sklon k agresivitě je geneticky podmíněn asi z 50 procent. Neznamená to však, že se tito jedinci automaticky stávají iniciátory šikanování. Další z mnoha možných příčin je nevyhovující výchovné prostředí, mediální násilí, silná touha po moci a majetku, touha někoho ovládat na milost a nemilost, motiv krutosti a v neposlední řadě i zvědavost, nuda a žárlivost na úspěšné a oblíbené kamarády.*“

Otázkou je, jaké jsou příčiny přeměny bezproblémové třídy ve třídu, která týrá slabší spolužáky. Kolář (1997: 41) tyto síly popisuje jako skupinovou dynamiku: „Skupinovou dynamiku definujeme jako souhrn skupinového dění a skupinových interakcí. Vytvářejí ji interpersonální vztahy a interakce osobností členů skupiny spolu s existencí a činností skupiny a silami z vnějšího prostředí.“

Skupinovou dynamikou rozumíme vztahy ve třídě, soudržnost, soutěživost či napětí mezi jejími členy a jejich cíle a normy. Výsledný efekt, který skupinová dynamika přinese, je závislý především na normách, které skupina přijala za vlastní, podle kterých jedná (Kolář, 2001).

Z toho vyplývá, že jestliže se ve třídě vyskytne dostatečně silný agresivní jedinec, který je schopen do skupiny vnořit své vlastní normy, vytvoří adekvátní půdu pro vznik šikany. Stejně tak se vytvářejí skupiny na internetu. Na rozdíl od šikany klasické, se mohou velice často rozšířit ve velmi početné skupiny. A o to horší jsou pak následky pro jejich oběti. Proto je důležité si uvědomit, že ve skupině, kde panují přátelské vztahy a soudržnost, se šikana nevyskytuje, neboť její možný vznik je potlačen již v počátcích, právě na základě kladných vzájemných vztahů. Proto bychom měli vést k pozitivnímu chování nejen ve třídách, ale také na internetu či při komunikaci pomocí

mobilních telefonů. Žáci by měli být seznámeni s pozitivním a především bezpečným chováním na internetu i mimo něj.

3.2. Vliv mediálního násilí

Televizní násilí na obrazovkách se vyskytuje dosti často, a to i v době od 6 do 22 hodin, kdy na televizi koukají především děti. Můžeme se podívat na to, co nabízí televizní program právě v době, kdy se na televizi děti dívají. Uvedu jen malý výčet ze všedního dne, např. čtvrtek dne 6. 4. 2010: Právo a pořádek, To je vražda napsala, Kauzy z Bostonu, Vraždy v Midsomeru, Vražedná čísla, Kriminálka Las Vegas. Všechno to jsou pořady, kde se vyskytují vraždy či jinak násilné činy.

Dnešní třináctileté dítě, dle výzkumů pro Českou republiku, vidělo v televizi asi 52 000 vražd, znásilnění, ozbrojených loupeží a jiných násilných činů, přičemž průměrné dítě stráví asi 25 hodin týdně sledováním televize. Dnešní děti u nás především sledují soukromou televizi Nova, jež experti hodnotí jako jednu z nejškodlivější pro vývoj jedince. (Suchý, 2002).

Matoušek (1998: 103) uvádí: „Stanice Nova je hodnocena v těchto čtyřech škálách:

- samoučelné zobrazování násilí a jeho zlehčování,
- vulgární zobrazování sexu a lidského těla snižující lidskou důstojnost,
- agresivita zaměřená proti některým náboženským, politickým, sociálním, etnických či jiným skupinám,
- špatný příklad pro děti a mladistvé ohrožující jejich psychický a morální vývoj“.

Měli bychom si uvědomit, že dítě neví, na které pořady se má a na které není vhodné se dívat. Děti si v období růstu vyvářejí své vzory. Vtišťují si jednání, které vidí okolo sebe. Tím myslím především chování a jednání rodičů a blízké rodiny a také média. Ať už televize, internet či počítačové hry.

Blažek (1995: 153) uvádí: „Nedobré působení televize se zvětšuje s tím, jak klesá vliv rodičů. Zvláště špatné je to tam, kde se surovostem v televizi nečelí ze strany ani rodiny, ani sousedů, ani kamarádů a kde k výchovnému repertoáru postupů na řešení

problémů patří agresivní metody. Naopak bychom měli chválit televizi, když ukazuje fair play v řešení konfliktů.“

Vliv médií je sice značný, ale dle mého názoru nelze zamezit dívání se na televizi nebo zcela kontrolovat, na co se naše dítě dívá. Můžeme se ale k jednotlivým pořadům vyjádřit a podporovat nenásilné pořady. Já větší podstatu spatřuji nejen ve vlivu rodiny, školy, ale také především osob, s kterými děti tráví svůj čas. Je přece jednoduché odsoudit televizi v případě negativních projevů dítěte. Naopak bychom si měli uvědomit, že chyba může být i v samotných rodičích a hlavně si položit otázku: „Jak napravit negativní chování?“ Myslím, že nejdůležitějším krokem je přiznat si, že problém vyvstal a uvědomit si, že chyba může být i na naší straně.

4. TYPY KYBERŠIKANY

4.1. Kyberšikana pomocí mobilního telefonu

4.1.1. Volání

Volání je základní služba, kterou nám mobilní telefony poskytují. Tento nám umožňuje být stále v kontaktu, stejně tak je ale možné ho zneužít k nepříjemným telefonátům a zprávám včetně výhružek, zastrašování a obtěžování. Šikana tohoto typu, může být velmi nepříjemná. Mobilní telefon může být zneužit k nemravným telefonátům, vyhrožování, zastrašování a obtěžování. „Neustálé prozvánění“ je také jedna z forem kyberšikany (Kopecký, Mobilní telefony a kyberšikana).

Abychom se tomuto typu kyberšikany vyhnuli, měli bychom se řídit těmito základními pravidly:

- Nedávat telefonní číslo cizím lidem
- Pokud někdo dá své telefonní číslo organizacím, jež je vyžadují (lékaři, školy, úřady, zaměstnavatel), tak se není čeho bát. Tyto organizace jsou vázány Zákonem o ochraně osobních údajů, č. 101/2000 Sb.

4.1.2. SMS (krátké textové zprávy)

Služba sms nám umožňuje napsat krátký text, který je odeslán dané osobě. V dřívější době se využívala především služba volání. V dnešní moderní společnosti, se naopak v nejvyšší míře využívá služba sms. A to především u dětí a mladistvých. A proto je tento typ šikany nejčastější. Sms zprávu můžeme obdržet kdykoli a kdekoli. O to těžší je se kyberšikany zbavit. Služba SMS je zneužívána k zasílání textových zpráv se sexuálním podtextem, výhružek, zastrašování nebo obtěžování. A právě proto, stejně jako u volání, je nutné si dávat pozor, komu sdělujete své telefonní číslo (Kopecký, Mobilní telefony a kyberšikana).

4.1.3. Fotografování a posílání obrázkových zpráv (MMS)

Tyto služby slouží k posílání obrázků nebo fotografií, pořízených mobilním telefonem, na jiný mobilní telefon nebo na internet. Útočníci si pořídí ponižující obrázek a poté ho rozesílají a zveřejňují na různých místech. Bohužel tomuto typu kyberšikany jen těžko zabráníme. Oběť o tom, že byla vyfocena v nepříjemné situaci, nemusí ani vědět (Webster, Picture Messages).

4.1.4. Videá

Jedná se o typ služby, která nám umožňuje pořizovat mobilním telefonem krátké videozáznamy. Tyto však mohou být posílány na jiný mobilní telefon nebo zveřejňovány na internetu. Podobně jako v případě MMS může být tato služba použita k pořizování a sdílení ponižujících vyobrazení, které mohou být pro oběť vážně traumatizující.

4.1.5. Násilná videa

Jedním z nejnovějších typů kybernetické šikany je natáčení násilných videí. V tomto případě natáčeji jedinci svoje oběti a zveřejňují je na různých internetových stránkách. Takhle se pak velice rychle násilná videa rozšiřují mezi mládeží.

Velice známý mezi mladými je portál YouTube. Pokud zde do vyhledávače zadáte „bullying“, což je anglický výraz pro šikanu, vyvstane vám mnoho záznamů a videí s týranými oběťmi. Ať už psychicky či fyzicky. Tento novodobý typ šikany se velice rychle rozšířil po celém světě. A tak bychom se měli zamyslet nad kroky, které je nutné udělat i v České republice. Podle některých zpráv se mohou natočené příspěvky i prodávat, jak je tomu např. v Rusku (Nykodýmová, Kde končí legrace, začíná kyberšikana).

4.2. Kyberšikana pomocí internetu

Internet se v České republice stal velice oblíbený a to nejen u dospělých, ale především u dětí, které jsou schopné trávit u počítače celé hodiny. V dnešní době už děti nejen hrají hry, ale také stahují hudbu, programy, posílají pohlednice, zakládají si stránky, čtou časopisy, dělají si domácí úkoly, občas navštíví aukční servery. Dospívající pak nacházejí výrazné zalíbení v online komunikaci, chatech, instant messengerech apod. (Kopecký, Internet a kyberšikana).

4.2.1. Instant messengery

Instant messengery umožňují komunikaci pomocí on-line zpráv či hovorů. Tento způsob je efektivní díky rychlému spojení. Zahrnujeme sem např. ICQ, Skype, MSN, Yahoo messenger. Tato služba může být zneužita k zasílání zpráv se sexuálním podtextem, výhružek, zastrašování nebo obtěžování. Je důležité si také uvědomit, že online texty mohou být ukládány. Kybernásilník může textovou komunikaci zkopírovat a rozeslat ji pomocí emailu stovce lidí. Dále je důležité dávat si pozor na přístupové heslo. Někdo jiný by ho mohl zneužít (např. k zasílání nějakého nepatřičného obsahu nebo k získávání informací o lidech z cizího listu kontaktů). A proto je podstatné své heslo nikomu nesdělovat. A dávat si pozor komu a co člověk píše (Webster, Instant messaging).

4.2.2. Chatovací místnosti, diskusní nástěnky a fóra

Pomocí chatovacích místností, diskusních nástěnek a diskusních fór, můžou lidé z celého světa diskutovat o nejrůznějších tématech. Patří sem např. Xchat, Pocek na portálu Atlas.cz apod. Často také mluví o problémech, o kterých by se styděli mluvit osobně. Tato služba umožňuje především seznámení a navázání kontaktu s dalšími lidmi. Tato komunikace může být hlasová či textová. V této formy kyberšikany je velice podstatná anonymita útočnicka. Proto je schopen udělat věci, které by za normálních okolností schopen nebyl. Může obtěžovat nemravnými zprávami či výhružkami (Kopecký, Internet a kyberšikana).

Je nutné si uvědomit, že útočník se může vydávat za někoho jiného. Může zvolit identitu jiného pohlaví, jiné věkové skupiny apod. Proto je nezbytná opatrnost při této komunikaci a nedávat jakékoli osobní údaje.

4.2.3. Emaily

Email je nejrozšířenější služba internetu. Pomocí něj můžeme zasílat elektronické dopisy, obrázky či jiné další dokumenty. Pomocí emailu nám kyberšikán může posílat nemravné zprávy, videa či obrázky. Dále nám může do emailů přidávat viry, které pak mohou napadat počítač oběti, omezovat jeho funkce nebo se z něj mohou snažit získávat důvěrné informace, které pak může útočník dále rozesílat jiným osobám. Je proto velmi důležité, dávat si pozor na své heslo. Pokud někdo zjistí, že mu bylo vniknuto na jeho email, tak by si měl co nejrychleji své heslo změnit (Webster, Email).

Při otevírání svého emailu na nějakém veřejném počítači (např. ve škole, v práci), je třeba dát si pozor a pozorně číst, co prohlížeč při přihlašování nabízí. Některé prohlížeče nabízí, že si zapamatují jméno a heslo pro příští přihlášení, to znamená, že u příštího přihlášení člověk napíše jen jméno svého emailového účtu a počítač sám doplní jeho heslo. Tuto službu je dobré využít na domácím počítači.

4.2.4. Videorozhovor, videozáznam nebo obrázky pořízené webovými kamerami

Webové kamery umožňují pořizování obrázkových nebo zvukových zpráv a přenášení on-line rozhovorů. Některé programy umožňují během telefonování zapojit také webkameru, pomocí níž je možné přenášet obraz. Může to být například ICQ nebo skype.

Útočník, jenž si tento záznam nahraje, ho může poslat dalším lidem pomocí emailu nebo jej umístit na internet. Ze samotného videozáznamu může také vytvořit fotky nebo daný videozáznam nepravdivě upravit. I když tento typ kyberšikany není příliš častý, je třeba opatrnost a pozornost na to, s kým daný rozhovor osoba realizuje (Kopecký, Internet a kyberšikana).

4.2.5. On-line dotazování

Do on-line dotazování zahrnujeme různé dotazníky a ankety, které jsou součástí internetových stránek či blogů. Najdeme je téměř všude. Např. na firemních stránkách, školních stránkách, osobních webech apod. Na rozdíl od klasických papírových dotazníků jsou ekonomičtější, ekologičtější a nemusíme je pracně vypracovávat. Tento systém se ale dá také zneužít ke kyberšikaně. Může to být například zveřejnění dotazníku, kde objektem zájmu bude konkrétní osoba. Dotazování budou hodnotit vzhled, inteligenci, vkus dané osoby. To však může být pro danou osobu velice ponižující a traumatizující (Kopecký, Internet a kyberšikana).

Tomuto typu kyberšikany ale jen těžko člověk zabrání. Pokud víme, že to někdo má v úmyslu, můžeme to zkusit dané osobě rozmluvit.

4.2.6. Webové stránky

Vzhledem k rozšíření dostupnosti internetu, jsou v dnešní době webové stránky velmi rozšířené. Každý jedinec má možnost založit si svůj web, internetové stránky mají jak různé instituce, tak firmy i jednotlivci.

Na druhou stranu si představme situaci, kdy někdo založí web o konkrétní osobě. Na této stránce o ní bude zveřejňovat důvěrné informace, fotky, videa za účelem zesměšnění a ponižení. Bude ponižovat nejen ji, ale i její rodinu, kamarády a známé. Bohužel tomuto nepřiliš častému typu kyberšikany se nelze předem bránit.

4.2.7. Blogy

Blog vypadá jako internetová stránka. Nicméně je výhodou pro ty, kteří neumí programovat a pomocí toho vytvářet webové stránky. V dnešní době jsou blogy velice oblíbené u mladých lidí. Ti si pomocí nich vytváří osobní stránky. Kybernetický útočník může blog zneužít k psaní nevhodných komentářů nebo k uveřejňování nevhodných obrázků či videí, kterými může autora ponižovat. Dalším případem zneužití je vytváření falešných profilů, to znamená, že autor blogu předstírá, že je někdo jiný. I zde je důležité dávat si pozor na své heslo. Kybernásilník by mohl vstoupit do cizího účtu

a zneužít ho stejným způsobem, jako v případě zneužití emailu (Kopecký, Internet a kyberšikana).

Autor blogu by měl dále pečlivě zvážit, co zveřejňuje, aby útočníkům sám neposkytoval případné materiály, které by mohli zneužít proti němu. V nedávném průzkumu portálu MySpace, který také nabízí službu tvorby blogů, publikovala ve svém blogu více než polovina teenagerů své online fotky, dále své fotky ve spodním prádle nebo plavkách, anebo fotky svých přátel ve vyzývavých pózách.

4.2.8. Stránky s hostitelskými videi

Do těchto webových stránek zahrnujeme You Tube, Stream.cz. Na tyto stránky mohou uživatelé umisťovat i svá vlastní videa.

Někdo by tuto službu mohl zneužít k tomu, aby na stránky umístil vlastní video, které má někoho zesměšnit nebo ponížit. Pokud se osoba rozhodne někoho natočit, asi není moc šancí, jak tomu zabránit. Navíc takové natáčení samozřejmě probíhá bez vědomí oběti (Cyberbullying).

5. PROTAGONISTÉ

Protagonisty šikany se označují osoby, které šikanu vyvolávají - **agresoři** a jedinci šikanou ovlivňovaní – **oběti** (Říčan, 1995).

5.1. Agresoři

Je důležité znát vlastnosti agresorů a především si také uvědomit, v jakém prostředí vyrůstají. V tom, jestli člověk bude či nebude agresorem, závisí na mnohých faktorech, ale podle mého názoru především na výchově. Dle Říčana (1995) je nutné vědět, že šikana není krátkodobá, ale má určité trvání a časovou stabilitu. A z více zdrojů jsem si potvrdila, že tato myšlenka je pravdivá a dokázaná.

Charakteristika agresorů

Mezi základní charakteristiky agresorů řadíme převážně jejich fyzickou zdatnost, sílu, obratnost a sportovní nadání. Hlavně co se chlapců týče. Bývají to často kapitáni míčových her a tahouni v tělesné výchově. Ale to samozřejmě neznamená, že fyzická zdatnost je podmínkou. Sílu a svaly může dost dobře, a někdy i lépe, nahradit inteligence spolu s krutostí a vynalézavostí (Říčan, 1995).

Agresor také může využívat sílu jiných dětí tím, že zorganizuje šikanování tak, aby se on sám oběti vůbec nedotkl. On je sice tím spouštěčem, ale sám se na násilí nepodílí. Že agresory bývají tělesně zdatní jedinci, ještě ale neznamená, že všichni, kdo jsou silní, musí být automaticky potencionální agresoři.

Jak už jsem uvedla dříve, velice důležitá je výchova. Závisí jak na vrozených temperamentových vlastnostech, ale především na přístupu rodičů k jejich dítěti. Jak jsem zjistila z mnohých zdrojů, k velice častým iniciátorům šikany patří děti s citovou deprivací (citové strádání). V celkovém vývoji dítěte je velice důležité dítě „milovat“. Pokud zde dojde k citovému chladu ze strany rodičů, naruší to celkový vývoj zdravého jedince. To samozřejmě ale není pravidelné. K tomu, aby žák začal šikanovat, přispívá mnoho dalších faktorů a motivů.

5.2. Oběti

Nyní bych se zaměřila na samotnou oběť šikany. Jak jsem se dozvěděla z různých pramenů, je velice náročné určit specifické charakteristiky typických obětí. Je to opravdu zajímavé, ale obětí může být každé dítě. Záleží na mnoha faktorech. Typ školy, charakteristiky spolužáků, učitelé, výchovní poradci apod. Přesto, ale Kolář uvádí jakési „typické“ oběti opětovného týrání.

Kolář (2001: 87) píše: „Jsou to normální jedinci, ale jsou nejslabší z nejslabších. Jsou to často bojácné děti, jež svůj strach dávají veřejnosti najevo a kteří vůbec nejsou schopni využívat strachu druhých. Jejich podstatná charakteristika je snížená reaktivita v zátěžových situacích. Typické znaky jsou též bojácnost a zranitelnost. Jsou to často přílišní internalisté. Propadají panice, ztrácejí hlavu, mají výčitky svědomí a chybu vidí na své straně. Neznamená, že oběti musí být vždy fyzicky slabší, ale často to tak bývá. Obětí může být i velice zdatný jedinec, který je ale psychicky velice slabý.“

Charakteristika obětí šikany

„Oběti šikany pocítují strach, stud, bezmoc, spí špatně, mají často bolesti břicha či onemocnění, nemohou se koncentrovat na práci a dříve či později začnou odmítat chodit do školy, tedy vyvíjejí nápadné a často rušivé formy chování“ (Ondráček, 2003: 88).

Při studiu literatury jsem zjistila, že obětí se může stát kdokoli. Častěji však na školách bývají šikanováni žáci pro nějaký tělesný nebo psychický handicap. Je u nich zřetelná bojácnost a zranitelnost a jsou vybaveni slabou reaktivitou na zátěžové situace. Ve střetech s agresorem propadají panice, výčítám svědomí a sebekritice, mají odmítavý vztah k násilí. Po psychické stránce jsou oběti plaché, tiché, citlivé, mají nízké sebevědomí a submisivně se podřizují ostatním. Jen obtížně se v kolektivu vrstevníků prosazují a většinou jsou outsidersy třídy, kteří nemají buď žádného kamaráda, nebo jednoho třídu podobně hodnoceného. Tím, že projevují úzkost a bezmocnost dráždí a provokují ostatní spolužáky. K jejich psychickým znevýhodněním patří specifické poruchy učení, hyperaktivita s poruchou osobnosti a opožděný duševní vývoj. Po fyzické stránce jsou oběti často nejslabší z kolektivu. Mají malou fyzickou sílu, jsou neobratní, často obézní nebo právě naopak.

Na závěr této kapitoly bych zmínila, že je velice těžké rozpoznat kdo je a kdo není oběť. Člověk může být obětí a zároveň agresorem. Nic není pravidlem. Agresor může být submisivní uzavřený žák a stejně tak oběť může být silný oblíbený žák. Vše je třeba pozorovat a zkoumat. Především je nutné, jakékoli formě šikany zabránit. Je důležité si uvědomit, že především při kybernetické šikaně, může být agresorem kdokoli. Pro internet je totiž typická anonymita. Agresor také ani nemusí vědět, že dělá něco špatného. Proto je třeba se věnovat především prevenci bezpečného užívání internetu a mobilních telefonů, aby k násilí ve virtuálním světě nedocházelo. V dnešní době bychom neměli kyberšikanu podceňovat. Stejně jako šikana reálná, má negativní dopady na oběti. Je důležité také vědět, že kyberšikana může být pro oběť daleko více traumatizující a krutější než tradiční forma šikany. Dítě se před ní nemůže nikde schovat.

6. PREVENCE KYBERŠIKANY

Jako jednu z posledních kapitol, bych se ráda věnovala prevenci. Nelze samozřejmě jen nečinně čekat, až nějaký problém vyvstane, ale především bychom měli působit preventivně. Prevence je v dnešní společnosti velice podstatná a především nutná. Musíme se pokusit zabránit některým jevům a pomoci dětem rozpoznat, pojmenovat a poukázat na kyberšikanu jako na jev, jež by se neměl ve společnosti objevovat. Je důležité si uvědomit, že prevencí rozumíme nejen předcházení problémů šikanování, ale také jeho samotné řešení. Proti tomuto jevu aktivně působí Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy Čj.: 28 275/2000-22 a mnoho dalších. „Prevence stojí na vybudování ucelené ochrany dětí a dospívajících před týráním spolužáků“ (Kolář, 2001: 197).

Nejdůležitější je informovanost o dané problematice. Každý pracovník v pomáhající profesi, pedagog, rodič a i samotné dítě by měli být dostatečně informováni o šikaně klasické i šikaně kybernetické. Tímto zamezíme neznalosti, která vede k vzniku a rozvoji kyberšikany. Z daných zdrojů jsem zjistila, že pokud se objeví samotná forma kyberšikany, tak běžná základní škola, neví, co dělat. Na šikanu existují určité materiály, kterými se škola řídí, ale na kyberšikanu v nynější době neexistují oficiální pokyny, jak s ní nakládat. Otázkou také je, zda by škola měla řešit kyberšikanu pouze na půdě školy nebo i mimo ní? Nad tímto tématem by se mělo diskutovat. Kyberšikana i šikana se totiž velice často objevuje současně na půdě školy a také mimo ní.

6.1. Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení

Tento metodický pokyn nám říká, že pedagogický pracovník na všech školách, by měl žáky vést k osvojování norem mezilidských vztahů založených na demokratických principech, které respektují identitu a individualitu žáka. A to tak, že respektují především:

- pozitivní mezilidské vztahy a úctu k životu druhého člověka,
- respekt k individualitě každého jedince,
- etické jednání (humanita, tolerance),
- jednání v souladu s právními normami a s důrazem na právní odpovědnost jedince

(Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci sociálně patologických jevů).

Musíme si uvědomit, že v této problematice nejsou snadná a rychlá řešení. Jedinou cestou, jak účinně zabránit rozšířenému násilí, jsou kvalitní preventivní programy, které by měly probíhat na co největším počtu škol, a které budou aktivně podporovány ministerstvem školství i krajskými úřady.

6.2. Internet helpline

Jednou z možností, v České republice, je asistenční služba Internet Helpline, kterou od začátku roku 2007 nabízí dětem a mládeži Linka bezpečí. Je součástí mezinárodního projektu Safer Internet Plus. Jednotliví konzultanti poskytují vedle psychosociální intervence také informace o bezpečném užívání internetu. Internet helpline dále poskytuje základní informace pro rodiče a především pro děti a mládež. Na webových stránkách najdeme Listinu dětských práv, pomoc v případě nouze a informace o bezpečném užívání internetu (to vše ve dvou verzích – pro mladší a starší).

V listopadu 2007 začala také propagační a informační akce na školách. Hlavním cílem je ochrana dítěte před veškerým násilím, zneužíváním a v poslední době také před negativním vlivem médií, zejména internetu. Na internetu se vyskytují zřejmá rizika. Může se stát nástrojem komerčního zneužívání, dětské pornografie i obchodu s dětmi. Negativní vliv může být spatřován i v určitém typu reklamy, která předkládá matoucí informace a pochybné hodnoty (Internet helpline).

6.3. Projekt e-bezpečí

Tento projekt vznikl jako reakce na využívání nebezpečných komunikačních praktik. Snaží se o odstranění nebo alespoň zmírnění praktik, které negativně působí na děti. Tento kontakt dětem umožňují instant messengery (ICQ, Jabber, Trillian), chat (např. xchat.centrum.cz) a mobilní technologie (především SMS). Dalším důležitým úkolem tohoto projektu, je zveřejnit získané informace, aby mohly sloužit jako prevence před patologickými jevy ve virtuálním světě i mimo něj (Kopecký, Informace o projektu).

6.4. Safer Internet

Safer internet je český projekt, který podporuje Evropská komise. Cílem je především zvýšit povědomí uživatelů o možných hrozbách ve virtuálním prostředí. V rámci něj byla také vytvořena horká linka (www.horkalinka.cz), která slouží k ohlašování ilegálního a škodlivého obsahu, zejména pohlavního zneužívání dětí a šikany. Další součástí projektu je asistenční Linka pomoci dětem, která pomáhá těm, které mají nějaký problém či potřebují radu. Tuto linku provozuje Sdružení linka bezpečí (Projekt Safer Internet v ČR).

7. ŘEŠENÍ KYBERŠIKANY

Wolfsberg (2006, In Malíková (online), cit. 12.3.2010), president společnosti pro prevenci šikany, navrhuje jistá opatření, kterými je vhodné se bránit v případě výskytu kybernetické šikany.

- Oběť by na agresorovy útoky **neměla reagovat** – Tím je myšleno neodpovídat, ani s agresorem nekomunikovat. Jakákoli debata je totiž zbytečná, naopak v agresorovi může vyvolat více útoků. Toto ale může být velice obtížné, protože každý se chce pochopitelně bránit.
- **Uchovat důkazní materiál** – To znamená uložit, vytisknout, popř. jinak uchovat emaily, sms zprávy apod., jako důkaz.
- Oběť by si měla **změnit svoji virtuální identitu** – Oběť by měla vystupovat pod jinou přezdívku nebo si vytvořit jiný email, změnit své telefonní číslo, přihlašovací údaje k instant messengeru apod.
- Důležité je nikde **neuvádět svoji skutečnou identitu** – Do tohoto okruhu zahrnujeme jméno, věk, adresu, telefon, údaje o sobě a blízkých. Dále také nezveřejňujeme informace, díky kterým bychom mohli být identifikováni. Můžeme vystupovat pod určitou přezdívku, pod kterou nás potenciální agresor nebude moci vypátrat.
- Když se dítě stane obětí kyberšikany, mělo by zkusit **vypátrat za pomocí někoho dospělého**, kdo je **agresor** - Zkusit si prohlédnout osobní údaje agresora apod.
- Oběť také může **kontaktovat poskytovatele serveru**, ze kterého agresor šikanuje a tím mu zamezit přístup.
- Velice důležité je **svěřit se rodičům**, blízkému kamarádovi či učiteli.

Článek School libraries in Canada (2006, In Malíková (online), cit.12.3.2010) shrnuje tři nejzákladnější pravidla, kterými se řídit v případě, že došlo ke kybernetické šikaně.

STOP – nekomunikovat s agresorem,

BLOCK – zamezit mu přístup

TALK – oznámit to dospělým

Dle mého názoru je nejdůležitější kooperaci rodičů, školy, popřípadě policie. Ti můžou společně pracovat v týmu a hledat nejlepší možná řešení.

7.1. Řešení kyberšikany z pozice školy či jiného školského zařízení

S postupy řešení šikany jsou učitelé velmi dobře obeznámeni a mají s nimi bohaté zkušenosti. Tyto postupy mohou aplikovat i při řešení kyberšikany. Při řešení kyberšikany je nutné, řídit se těmito základními kroky.

Důležité je podpořit oběť kyberšikany. V případě zjištění výskytu šikany, bychom nejdříve měli podpořit osobnost dítěte. Dáme mu jasně najevo, že udělal správnou věc, že se s problémem někomu svěřil. Poté se obrátíme na kompetentní osobu v dané oblasti. Může to být učitel, preventista, výchovný poradce, v těžších případech policie (Cyberbullying).

Doporučit postiženému, jak má postupovat dále. Důležitým krokem je uchovat kompromitující materiály. Je tedy důležité ponechat sms zprávy, fotografie, odkazy na internetové stránky apod. Je také užitečné říci oběti, že nemá cenu jakkoli reagovat na útočnickovy ataky. Je třeba mu dát najevo, že toto chování je špatné a že by se tedy dítě nemělo chovat stejně za účelem msty. Na místě je spíše změna kontaktních údajů, zablokování kontaktů či opuštění chatovací místnosti (Jak ve škole postupovat při řešení kyberšikany).

Všechny případy šikany prošetřit. Všechny případy týkající se šikany, by měly být náležitě zaznamenány a prošetřeny. V závažných případech mohou být považovány za

trestný čin. A totéž platí i pro kyberšikanu. Nejdříve je třeba posoudit, zda se jedná o šikanu kybernetickou. Jako další důležitý krok je ponechání si všech důkazních materiálů. Ty oběť může ukázat rodičům, učitelům či policii.

Snažit se problém vyřešit, aby se nešířil dále.

Jestliže učitel zná původce kyberšikany, měl by ho požádat o odstranění zneklidňujícího obsahu, popř. kontaktovat hostitele webu, aby tento obsah odstranil on. Je třeba také použít kázeňské pravomoci, aby bylo zabráněno dalšímu šíření tohoto obsahu. Učitelé v České republice bohužel v této oblasti nemají příliš mnoho pravomocí. Mohou pachateli ve škole např. omezit přístup na internet. V některých jiných zemích, ale mají učitelé možností více, např. učitelé ve Velké Británii mohou zabavit mobilní telefon, který byl k takové činnosti zneužit. Pokud učitel zná totožnost viníka kyberšikany, měl by jej požádat také o to, komu dále poslal zprávu. V případě nelegálního obsahu je nutné kontaktovat policii, která může určit, co bude potřeba ponechat pro případné vyšetřování (Jak ve škole postupovat při řešení kyberšikany).

Po prošetření kyberšikany s tímto problémem dále pracovat, viníky potrestat.

Dále je třeba učinit kroky, které zajistí, že se daný problém nebude již opakovat. Učitel by se měl s pomocí psychologa snažit změnit postoje žáků. To je velice náročné a dlouhodobé a proto je důležitější působit spíše preventivně (Cyberbullying).

PRAKTICKÁ ČÁST

8. METODOLOGIE

8.1. Úvod do problematiky a cíl výzkumu

Jako téma svého výzkumu jsem si zvolila kyberšikanu na základních školách ve městě Brně. Tento jev se zpočátku objevil v zahraničí a poté se hodně rozšířil i do České republiky. Již delší dobu u nás patří mezi velice řešenou problematiku. Abychom tomuto jevu mohli zabránit, je třeba informovat děti o možnostech obrany proti nástrahám kybernetického prostoru. Některé děti jsou opatrné, jiné si však neuvědomují rizika, kterým se vystavují, pokud se neřídí pravidly bezpečného používání internetu a mobilních telefonů.

Cílem mého výzkumu je zjistit míru vlivu znalosti bezpečného používání internetu na vznik kyberšikany. K mému výzkumu mě motivovalo především neopatrné chování dětí na internetu, což může také přispět k rozvoji kyberšikany.

8.2. Metodologie výzkumu

Vzhledem k poznatkům shrnutých v teoretické části jsme zvolila kvantitativní metodu výzkumu. Výhodou tohoto výzkumu je především anonymita, která umožní otevřenost respondentů při zodpovídání jednotlivých otázek. Na rozdíl od kvalitativního výzkumu, můžeme do kvantitativního zahrnout velký počet respondentů. Já osobně si zvolila kvantitativní výzkum z důvodu, že velký počet respondentů zajistí širší a obecnější představu o problému. Vhodná metoda sběru dat je v tomto případě dotazník, z důvodu toho, že je to velice citlivé téma, o kterém by jen těžko někdo chtěl hovořit osobně. Proto otevřenost a upřímnost zajistí právě anonymita, typická pro tuto metodu.

8.3. Formulace a operacionalizace hypotéz

8.3.1. Hlavní hypotéza

Čím méně se žáci na ŽŠ řídí bezpečným používáním internetu a mobilních telefonů, tím častěji jsou ohroženi kyberšikanou.

- *Bezpečné používání mobilního telefonu* - Nesdělovat telefonní číslo cizím lidem.
- *Bezpečné používání internetu* - Dávat si pozor při komunikaci přes instant messenger, nesdělovat cizím lidem osobní údaje, přerušit komunikaci s podezřelými osobami, nechodit na schůzky s neznámými osobami, nakládat opatrně s heslem, nezveřejňovat materiály, které mohou být zneužity.
- *Kybernetická šikana, Kyberšikana* - Zasílání výhružných sms, obtěžování voláním, zneužití textové komunikace zastrašování a obtěžování výhružkami, ponižování pomocí psaní nevhodných komentářů či uveřejňování nevhodných obrázků a videí, zastrašování a obtěžování nemravnými zprávami, ukradení identity a následné poškození žáka, zneužití dítěte.

8.3.2. Pracovní hypotézy

Zvolila jsem si 5 pracovních hypotéz, které vychází z hlavní výzkumné otázky.

V následujícím textu uvádím zkratky pracovních hypotéz jako PH.

PH1: Čím častěji děti sdělují svá telefonní čísla cizím lidem, tím je pravděpodobnější, že jim někdo bude zasílat výhružné sms či je obtěžovat voláním.

- *Sdělování svého telefonního čísla cizím lidem* - Zda dítě říká své telefonní číslo lidem, které vůbec nezná.
- *Zasílání výhružných sms* - Textové zprávy, které obsahují věci, které v dítěti vyvolávají pocity úzkosti a strachu.
- *Obtěžování voláním* - Neustálé telefonování neznámé osoby, pokládání telefonů.

PH2: Žáci, kteří špatně nakládají se svým heslem, se mohou pravděpodobněji setkat s ukradením identity a s následným poškozením žáka.

- *Špatné nakládání s heslem* - Dítě své heslo říká ostatním lidem, svým kamarádům nebo cizím lidem.
- *Ukradení identity* - Osoba, která se pod cizím heslem vydává za osobu, kterou doopravdy není.
- *Následné poškození žáka* - Pod ukradenou identitou osoba píše a dělá věci, za které se žák stydí a neudělal by je. Ponižují ho.

PH3: Děti, které nepřeruší komunikaci na internetu s podezřelou osobou, mohou být častěji zastrašovány a obtěžovány nemravnými zprávami.

- *Přerušení komunikace na internetu s podezřelou osobou* - Přestat komunikovat s osobou, která se snaží s dítětem nepřetržitě mluvit a ptá se na věci, které jsou podezřelé.
- *Zastrašování* - Vyvolávání pocitů strachu v dítěti.
- *Obtěžování nemravnými zprávami* - Někdo píše dítěti vzkazy, které v něm vyvolávají nepříjemné pocity.

PH4: U dětí, které chodí na schůzky, domluvené přes internet s neznámými osobami, roste pravděpodobnost zneužití.

- *Chodit na schůzky mimo internet* - Dítě si domluví setkání s osobou, kterou „zná“ pouze přes internet.
- *Zneužití* – Virtuální osoba se vydává za někoho jiného (jiný věk, jiné pohlaví, jiný vzhled), chce jít s dítětem někam o samotě.

PH5: Děti, které se chodí seznamovat s lidmi na internetu, častěji sdělují své osobní informace cizím lidem.

- *Seznamování s lidmi přes internet* - Dítě navštěvuje chat, protože se chce seznámit s novým kamarádem/kamarádkou, přítelem/přítečkou.

- *Sdělování osobních údajů cizím lidem* - Zda dítě říká údaje o své osobě (jméno, adresa, emailovou adresu nebo fotografii) lidem, které vůbec nezná.

PH6: Čím více osobních materiálů děti zveřejňují na svém blogu, tím pravděpodobněji budou ponižování pomocí psaní nevhodných komentářů či uveřejňování nevhodných obrázků a videí.

- *Zveřejňování osobních materiálů na svém blogu* - Dítě píše na svém weblogu osobní informace o něm a jeho rodině (telefonní číslo, email, fotografie, adresa apod.).
- *Ponižování pomocí psaní nevhodných komentářů* – Osoba, která píše na blog dítěte komentáře k němu i jeho rodině, které jsou pro něj nepříjemné a uráží ho.
- *Ponižování pomocí uveřejňování nevhodných obrázků a videí* - Někdo vyvěsí na blog dítěte obrázky či videa, která jsou pro dítě ponižující a osobní. Taková, která by nikdy sám nezveřejnil.

8.4. Volba a popis výzkumného vzorku

Výsledky mého výzkumu tedy nejsou zobecnitelné pro celou populaci, ale týkají se pouze zvoleného vzorku. Jako svůj výzkumný vzorek jsem si zvolila tři základní školy ve městě Brně a to pomocí prostého náhodného výběru. To znamená, že všechny podsoubory dané velikosti mají stejnou šanci být realizovány jako výběr. Vzala jsem si tedy seznam jednotlivých škol a z nich náhodně ukázala postupně na tři základní školy. Třídy v každé škole jsem vybírala pomocí účelového výběru a to vzhledem k počtu dotazovaných. Na mém výzkumu se účastnily tři základní školy. Z důvodu anonymity respondentů, neuvádím jejich název. V každé základní škole jsem dotazníky rozdala jedné třídě v 8. ročníku a jedné třídě v 9. ročníku. Toto rozmezí jsem si zvolila z toho důvodu, že děti v tomto věku mají téměř všechny mobilní telefon a přístup na internet a velice se o tyto komunikační a informační technologie zajímají. Navíc jsou v této době velice zranitelné, a proto mohou snáz podlehnout kyberšikaně, aniž by si to samy uvědomovaly.

8.5. Metoda sběru dat

V kvantitativním výzkumu se používá mnoho různých metod. Nejčastěji je to dotazník, pozorování, škálování, interview, obsahová analýza textu a experiment. Já sama jsem jako metodu sběru dat, zvolila dotazník. Je to rychlá a účinná varianta, jak zjistit a objektivně mapovat danou problematiku v tak širokém výzkumném vzorku, jako jsou základní školy ve městě Brně. Dotazování je nejběžnější a nejčastěji využívaná metoda, která je založená na výpovědích lidí - dotázaných nebo jinak také respondentů. Tato metoda zajišťuje anonymitu, a proto zde mohou respondenti odpovídat i na otázky, na které by pod svým jménem těžko odpovídali. Zvolila jsem dotazník, který se skládá ze dvou částí. První část obsahuje 17 uzavřených otázek s dvěma až šesti možnostmi a týká se především bezpečnosti užívání internetu a mobilních telefonů. Druhá část obsahuje 4 otázky, které se ptají na základní identifikační údaje. V některých otázkách mohou respondenti vybírat více možností, jinde pouze jednu.

8.6. Místo výzkumu

Sběr dat pomocí dotazníku jsem prováděla v prostorách jednotlivých základních škol. Čas výzkumu jsem přizpůsobila jednotlivým vyučovacím hodinám dané třídy. Dané třídy v osmých a devátých ročnících jsem vybírala účelově. Především jsem vybírala třídy, kde byl větší počet žáků (respondentů) z důvodu co nejobsáhlejšího výzkumného vzorku. Učitelé v jednotlivých vyučovacích hodinách mi dali prostor, abych dětem vše ústně vysvětlila a dotazníky rozdala. Díky možnosti trávit s dětmi čas při vyplňování dotazníků, jsem měla možnost zodpovědět případné dotazy a nejasnosti.

8.7. Časový harmonogram výzkumu

Sběr dat probíhal v časovém rozmezí dvou měsíců a to od začátku dubna 2009 do konce května 2009. Dotazníky jsem respondentům rozdala osobně, za souhlasu ředitelů jednotlivých škol, kteří mi umožnili provést výzkum ve třídách, a to při osobním setkání se žáky a studenty. Jak už jsem zmínila dříve, mělo to tu výhodu, že jsem mohla ihned zodpovědět případné dotazy. Všichni respondenti přijali dotazníky bez jakýchkoli výhrad. Samotné vyplnění dotazníku dětem zabralo 10-15 minut.

8.8. Náklady na výzkum

Náklady, které jsem musela vynaložit na výzkum, byly poměrně nízké. Musela jsem školám poskytnout pouze vytištěné dotazníky. Můj dotazník měl tři strany a ty jsem vytiskla pro všechny respondenty. Jednotlivé školy jsem domlouvala osobně, tudíž jsem nevyvalovala peníze na poštovné. Dle mého názoru je lepší osobní kontakt, škola pak pravděpodobněji výzkumníka přijme. Navíc můžete ihned vysvětlit danou problematiku a objasnit řediteli případné dotazy.

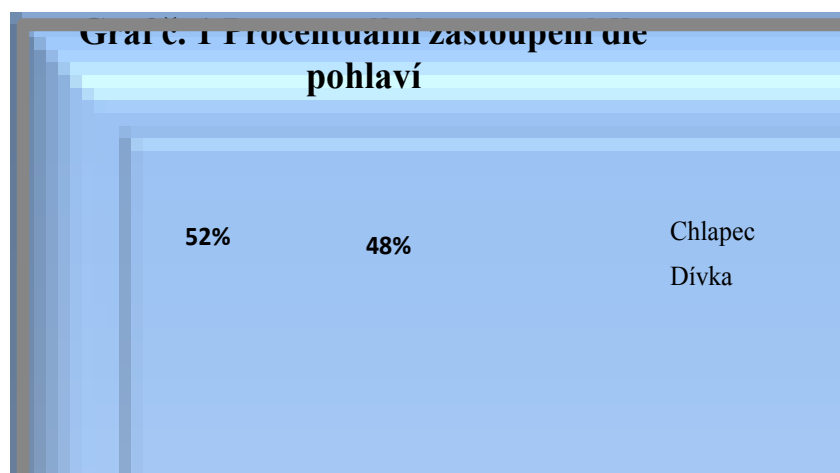
8.9. Popis vlastního zkoumání

Můj výzkum jsem prováděla v jednotlivých fázích. Nejdříve jsem se zaměřila na výběr výzkumné otázky. Z ní jsem vytvořila hlavní hypotézu a také jednotlivé pracovní hypotézy. Na základě těchto dat jsem vytvořila samotný dotazník. Snažila jsem se jednotlivé otázky formulovat jasně, výstižně a srozumitelně, aby děti jednoznačně pochopily, na co se jich v dané otázce ptám. Můj výzkumný vzorek tvořily děti na ZŠ v 8. a 9. třídách. Při výzkumu jsem byla na místě a mohla tedy odpovídat na případné dotazy.

V druhé fázi, která pro mě byla velice náročná, jsem se zaměřila na samotné vyhodnocení dat, která jsem získala z dotazníků. Dotazníky byly vyplněné správně. Chyby, jež se vyskytly, byly pouze u dětí, které měly při některých odpovědích přejít určité otázky. Neřídily se pokyny a vyplnily i otázky, které neměly. To ale můj výzkum nijak neovlivnilo, ty otázky jsem do hodnocení samozřejmě nezahrnovala. Použila jsem tedy všech 148 dotazníků, které mi respondenti zodpověděli. Jednotlivé odpovědi respondentů jsem nejdříve rozdělila podle četnosti jednotlivých variant. A poté jsem zhodnotila výsledky dle jednotlivých hypotéz. Vše jsem prováděla ručně a poté převedla do elektronické podoby. Ze zjištěných dat jsem vytvořila pomocí Microsoftu Excel tabulky a jednotlivé grafy. Výsledky jednotlivých otázek jsem se snažila porovnávat a zjišťovat tedy, zda můžeme ovlivnit svojí znalostí samotný rozvoj kybernetické šikany.

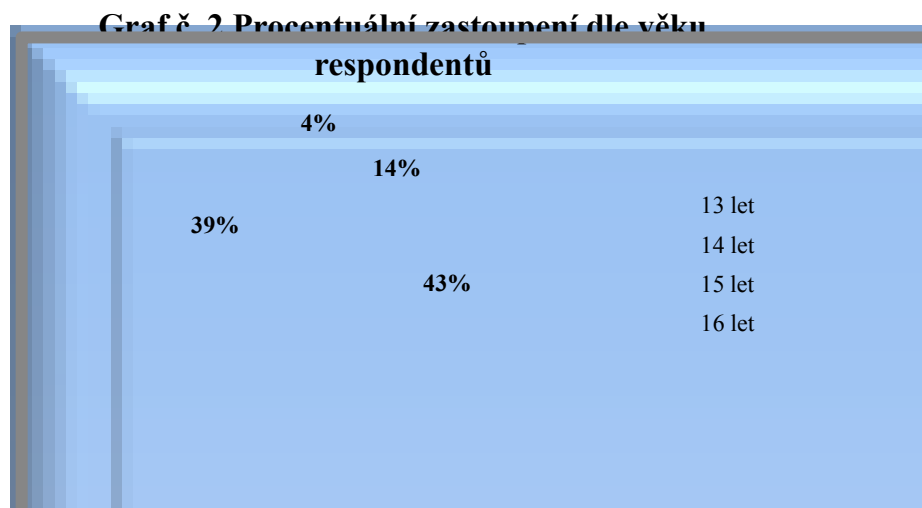
9. ANALÝZA

Clem mého výzkumu bylo zjistit, jaký je vztah mezi **mírou znalosti bezpečného internetu a mírou rozvoje šikany pomocí kybernetického prostoru**. Jednotlivé otázky jsem rozdělila podle četnosti jednotlivých odpovědí a zkoumala výsledky. Snažila jsem se také najít vztahy mezi danými otázkami, abych mohla zodpovědět všechny hypotézy. Na začátku své analýzy, nejprve uvádím vyhodnocení jednotlivých statistických otázek, abych rozvinula vlastnosti a charakter výzkumného vzorku. Mého výzkumu se účastnilo 148 respondentů, z nichž bylo 71 chlapců a 77 dívek.

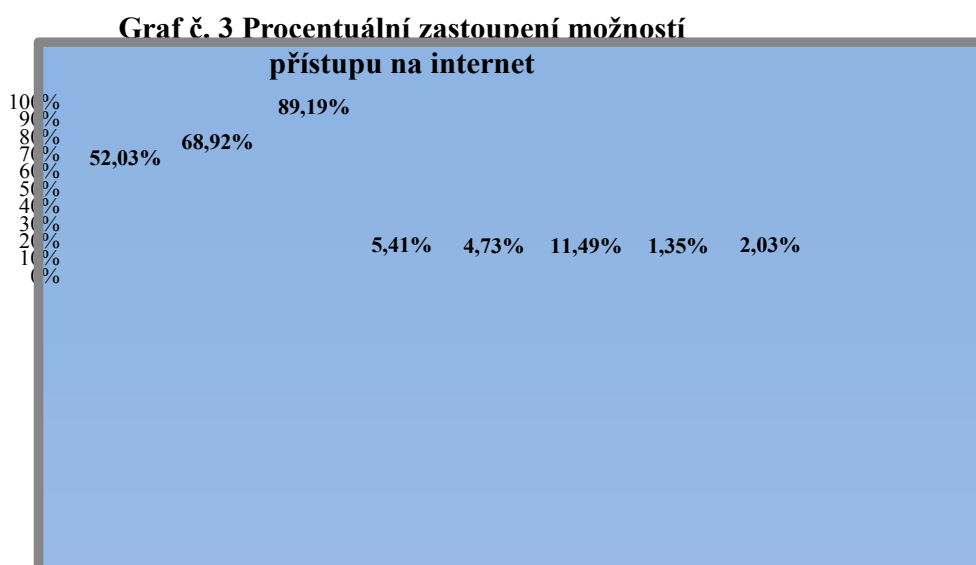

Z výše uvedeného grafu můžeme vyčíst téměř totožné zastoupení chlapců a dívek. S kyberšikanou se může setkat kdokoli a kdekoli. Nezáleží na pohlaví, ale na postoji a prevenci jednotlivých osob.

Respondenti, jimž jsem dotazník rozdala, chodí do 8. a 9. tříd. Jejich věkové rozmezí se pohybovalo ve věku 13 - 16 let. Největší počet tázaných má 14 a 15let.

Mezi další důležitý statistický údaj jsem zahrнула, kde děti nejčastěji navštěvují internet a kde lze tedy nejvíce působit preventivně. Přístup k internetu je v dnešní době běžná věc. Otázkou ale je, kde všude mají děti přístup na internet. Z mého dotazníkového šetření jsem zjistila, že největší počet respondentů chodí na internet doma (132) a ve škole (102). O něco méně respondentů navštěvuje internet u kamarádů (77) a na jiných místech (37).¹

¹ Čísla v závorce označují absolutní četnosti u odpovědí.

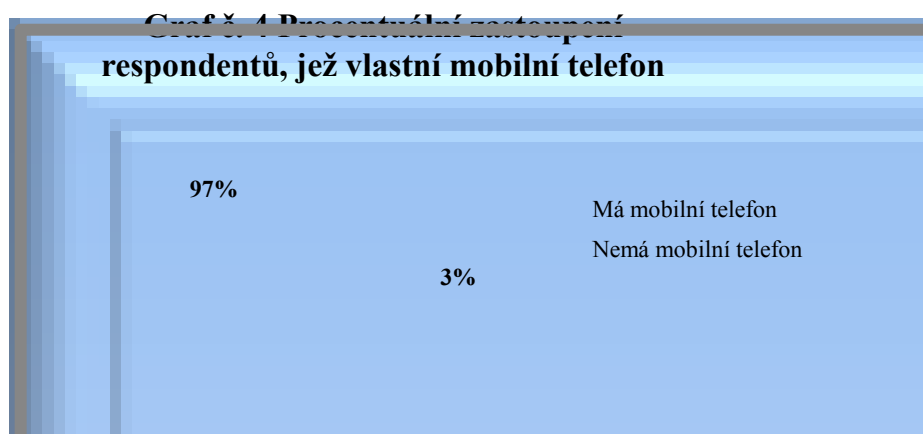
9.1. Ověřování hypotézy č. 1

Čím častěji děti sdělují svá telefonní čísla cizím lidem, tím je pravděpodobnější, že jim někdo bude zasílat výhružné sms či je obtěžovat voláním.

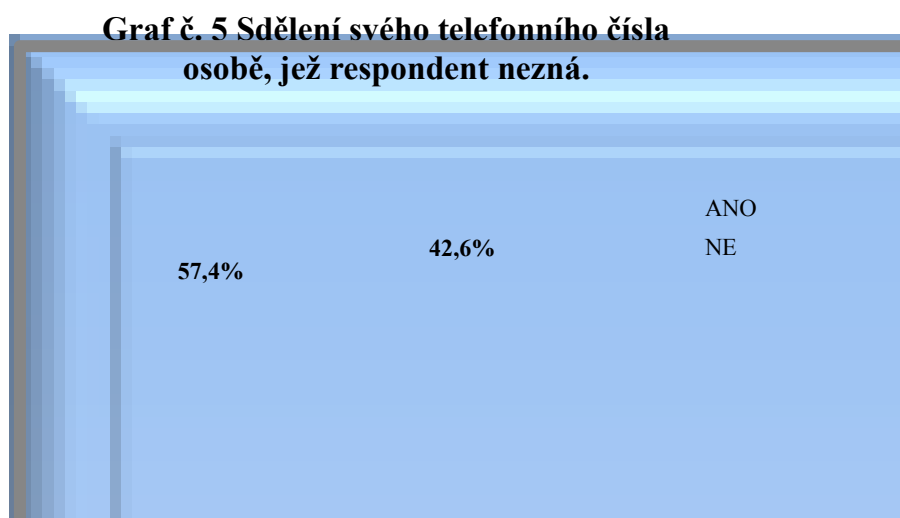
Mobilní telefony se dnes staly běžnou součástí každodenního života. Díky jejich rozšíření bylo nutné stanovit jistá pravidla používání (např. na úřadech, v nemocnicích, ve školách), některá pravidla jsou dokonce upravena i zákony (např. omezení spojená s používáním mobilu při řízení auta). Otázkou je, zda existují nějaká pravidla a omezení používání mobilního telefonu pro děti.

Závěry výzkumu T-Mobile, který se uskutečnil v roce 2007 v rámci prvních oslav dne mobilní etikety mezi dětmi, rodiči i učiteli ukázaly, že poměrně velké procento dětí při používání mobilního telefonu neakceptuje pravidla žádná. Proto se může stát, že děti svůj telefon zneužijí např. k tomu, aby někoho jiného šikanovaly a nebo budou samy šikánovány. Proto bychom se měli zaměřit na přípravu dětí při setkání s kyberšikanou. Z výzkumu bylo také zjištěno, že pro děti představují největší autoritu školy a mnohem menší pak rodiče. Proto by k prevenci tohoto typu šikany mělo docházet především na půdě školských zařízení. (Mobilní etiketa).

První fakt, na který jsem se zaměřila, byl, kolik procent dětí vlastní mobilní telefon. A jak jsem očekávala, byly to téměř všichni. Z celkového počtu 148 respondentů byli pouze 4, kteří mobilní telefon nevlastní.

Z uvedeného grafu můžeme jasně vyčíst, že mobilní telefon má dnes téměř každý a proto se může setkat s kyberšikanou pomocí mobilního telefonu. Otázkou je, jakou mírou může být dětem ubližováno a do jaké míry samy ovlivní, zda jim bude ubližováno. Abych ověřila svoji první hypotézu, musela jsem nejprve zjistit, kdo sděluje a kdo nesděluje své telefonní číslo lidem, jež vůbec nezná.

Z grafu lze vyčíst, že téměř polovina a to 42,6% respondentů, sděluje své telefonní číslo lidem, jež vůbec nezná. Po zhlédnutí tohoto výsledku mě napadla otázka: „Čím to je“? Zda děti nejsou informovány o bezpečném užívání mobilního telefonu nebo tyto pravidla pouze nedodržují.

Šikana pomocí mobilního telefonu patří mezi nejčastější formu kyberšikany. Největší nevýhodou je, že útočník může oběť zastihnout kdekoli a kdykoli, vzhledem k tomu, že mobilní telefon míváme většinou pořád u sebe. Do kyberšikany pomocí mobilního telefonu můžeme zahrnout **obtěžování voláním a dostávání výhružných sms**. Otázku č. 2 a otázku číslo 3 jsem zaměřila právě na problematiku obtěžování voláním a dostávání výhružných sms.

Pro ověření hypotézy č. 1 jsem porovnala skupinu respondentů, jež svá telefonní čísla sdělují cizím lidem a skupinu, jež svá telefonní čísla nesdělují vzhledem k tomu, jakou mírou se setkali s kyberšikanou.

Tabulka č. 1 Porovnání dvou skupin z grafu č. 4 podle toho, jakou mírou se setkali s kyberšikanou

Projevy kyberšikan	Sdělují své telefonní číslo		Nesdělují své telefonní číslo	
	N	%	N	%
Obtěžování voláním	33	52,4	34	40,0
Výhrušné sms	16	25,4	16	18,8
Žádné z uvedených	14	22,2	35	41,2
CELKEM	63	100	85	100

Z uvedené tabulky vyplývá, že děti, které sdělily své telefonní číslo lidem, jež vůbec neznaly, dostávaly o 6,6% výhrušných sms více a byly o 12,4 % častěji obtěžovány voláním než děti, které svá čísla cizím lidem nesdělily. Moje hypotéza se tedy potvrdila. Dětem, které sdělují svá telefonní čísla cizím lidem, bude někdo zasílat výhrušné sms či je obtěžovat voláním.

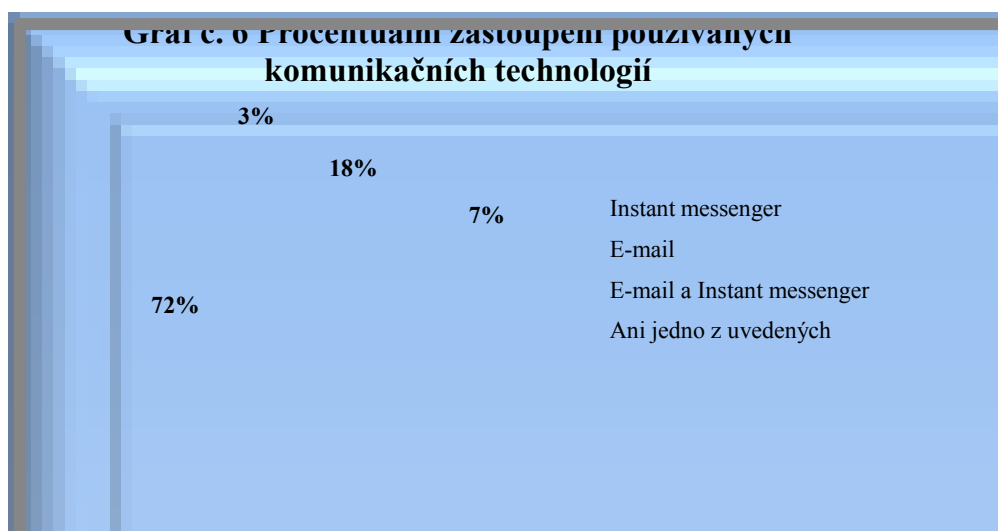
Aby se kyberšikaně alespoň částečně zabránilo, je třeba klást důraz především na to, aby děti braly svá telefonní čísla za součást svých osobních údajů a pokud možno je nesdělovaly cizím lidem. Někdy se samozřejmě člověk nemůže sdělení svého telefonního čísla vyhnout, např. u lékaře, ve škole, u zaměstnavatele, na úřadech apod. Tyto organizace jsou však vázány Zákonem o ochraně osobních údajů, č. 101/2000 Sb.

9.2. Ověřování hypotézy č. 2

Žáci, kteří špatně nakládají se svým heslem, se mohou pravděpodobněji setkat s vniknutím na email či instant messenger a ukradením identity s následným poškozením žáka.

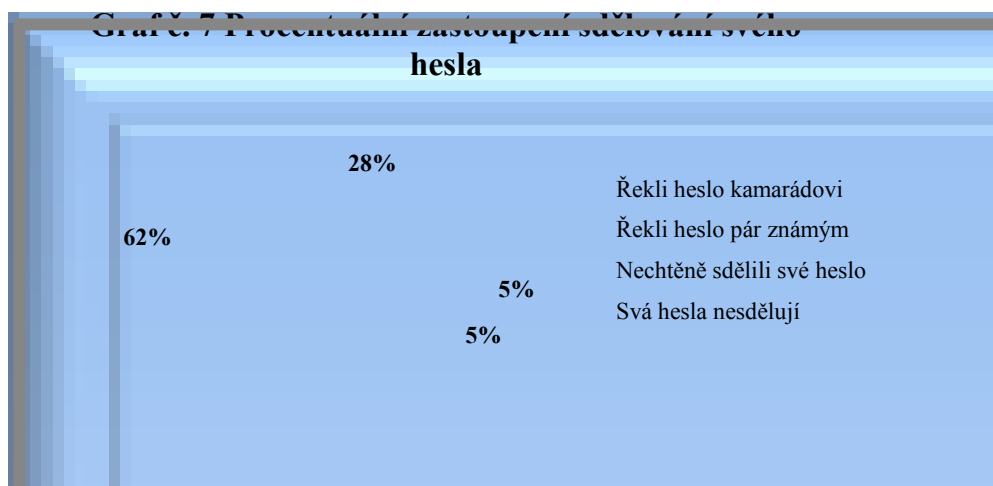
V poslední době se velice rozšířily možnosti informačních a komunikačních technologií. Tyto technologie nabízí obrovské možnosti a podstatně ulehčují život. Ovšem je třeba si uvědomit, že s sebou přináší také četná rizika. Technologie totiž mohou být zneužity a obráceny proti nám. Velice rozšířenou komunikační technologií

se stal Email a Instant messenger. Email je jednou z nejrozšířenějších služeb internetu pomocí níž se dají zasílat elektronické dopisy, obrázky a další dokumenty. Výhodné je, že zprávy lze posílat rychle, levně a kamkoliv na světě. Další rozšířenou technologií, díky níž je možné komunikovat formou on-line zpráv nebo hovorů, je instant messenger (např. ICQ, Skype, MSN, Yahoo messenger, apod.). Je to rychlý a efektivní způsob udržování kontaktu s ostatními dokonce i v průběhu práce nebo jiných činností.

Ve 4. otázce dotazníku jsem zjišťovala, kolik respondentů má email, instantní messenger a kdo nemá nic z uvedených. Jak jsem očekávala, největší počet a to 106 respondentů vlastní nejen email ale i instant messenger. Pouze 5 respondentů uvedlo, že nemá žádný z uvedených informačních prostředků.

Pro ověření svojí druhé hypotézy, jsem se nejprve snažila zjistit, kolik procent respondentů, sděluje své heslo emailu či instant messengeru cizím lidem a tudíž s ním špatně nakládá. Zajímalo mě také, komu děti svá hesla sdělují.

Z grafu lze vyčíst, že alarmující procento 38,5%, své heslo sděluje. Ze 148 respondentů, 57 dětí uvedlo, že své heslo sděluje. Z nich nejvíce říká své heslo svým kamarádům (42) a nejmenší počet svým známým (8). Sedm respondentů uvedlo, že své heslo řeklo neúmyslně. Mnoho dětí svojí neopatrností ohrožuje samo sebe, aniž by to vědělo. Kybernásilníkem se může stát kdokoli. Přístupové heslo k emailu či k instant messengeru, může zneužít k zasílání nějakého nepatřičného obsahu nebo k získávání informací o lidech z cizího listu kontaktů. Může také provádět změny v kontaktním listu. Např. mazání zpráv, blokování příchozích zpráv apod. Dle mého názoru je třeba o to víc působit preventivně a dětem jasně dát najevo, jak nakládat se svým heslem a jaká jsou rizika v případě neopatrného chování. Když už dítě ví, že někdo jeho heslo zná, mělo by si ho změnit.

Je důležité si také dávat pozor při otevírání emailu či instant messengeru na nějakém veřejném počítači. Ať už ve škole či v práci. Je potřeba věnovat zvýšenou pozornost tomu, co jednotlivé prohlížeče nabízejí. Některé prohlížeče si mohou zapamatovat jméno a heslo osoby pro příští přihlášení, to znamená, že u příštího přihlášení osoba napíše jen jméno svého emailového účtu a počítač sám doplní heslo. Tahle služba sice zjednoduší přihlašování, takže není špatná. Ale je třeba ji využívat pouze u svého domácího počítače. Ale pokud ji dítě potvrdí na veřejně používaném počítači, pak se stejně snadno k jeho emailovému účtu dostane kdokoli, kdo zná jméno jeho emailové adresy. Důležitou roli také hraje, jaké osobní heslo si pro přístup k emailu zvolit. Obecně se nedoporučuje vybírat heslo, které lze snadno odhadnout. Naopak

se doporučuje volit hesla, která vznikla kombinací písmen a číslic nebo písmen malých a velkých (Kopecký, Internet a kyberšikana).

Abych mohla ověřit hypotézu č. 2, musela jsem respondenty rozdělit na dvě skupiny. První skupina jsou ti, jež své heslo sdělili (57) a druhá skupina jsou ti, jež své heslo nesdělují (91). Tyto dvě skupiny jsem porovnávala vzhledem k tomu, jak často se setkali s vniknutím na email či instant messenger.

Tabulka č. 2 Vniknutí na email či instant messenger (dále IM)

Vniknutí na email či IM	Sdělují svá hesla		Nesdělují svá hesla	
	N	%	N	%
Běžně	6	10,5	5	5,5
Alespoň jednou	22	38,6	22	24,2
Nikdy	29	50,9	64	70,3
CELKEM	57	100	91	100

Dle uvedené tabulky jsem nejprve respondenty rozdělila na dvě skupiny. A to na ty, jež své heslo sdělili (57) a na ty, jež své heslo nesdělili (64). Z celkového počtu tázaných, uvedlo 61,5%, že své heslo nesdělují a 38,5%, že své heslo sdělují. Tyto dvě skupiny jsem porovnávala vzhledem k tomu, jakou mírou se setkali s vniknutím na email či instant messenger. Žáci, kteří uvedli, že se běžně setkávají s vniknutím na email či instant messenger, mají o 5,5% vyšší zastoupení ti, jež své heslo sdělili. Stejně tak respondenti, kterým alespoň jednou někdo vstoupil na jejich email či instant messenger, mají vyšší zastoupení ti, jež své heslo sdělili. Je tedy nutné dát dětem jasně najevo, že hesla jsou jejich osobní data, která by měly uchovávat v tajnosti.

Abych mohla vyvrátit či potvrdit svoji druhou hypotézu, musela jsem ještě zjistit, zda tázaným někdo po vniknutí ukradl identitu a následně jej poškodil. Z níže uvedené tabulky vyplývá: Respondenti, jež uvedli, že se s ukradením identity nikdy nesečkali, měli o 28,6% vyšší zastoupení ti, jež své heslo nesdělili. Stejně tak žáci, kteří se jednou či občas setkali s ukradením identity, měli vyšší zastoupení ti, kteří své heslo sdělili. Téměř bez rozdílu tázaní uvedli, že se jim tento problém nestal, ale jejich dobrému kamarádovi/ kamarádce ano. Tyto hodnoty nejsou ovlivnitelné sdělením hesla, protože

se netýkají samotných respondentů. Uvádí nám tedy, že s touto problematikou se setkává širší okolí a není to tedy nic neobvyklého. Z celkového zjištění tedy vyplývá spojitost mezi sdělováním hesel a samotnou kybernetickou šikanou.

Tabulka č. 3 Ukradení identity s následným poškozením žáka

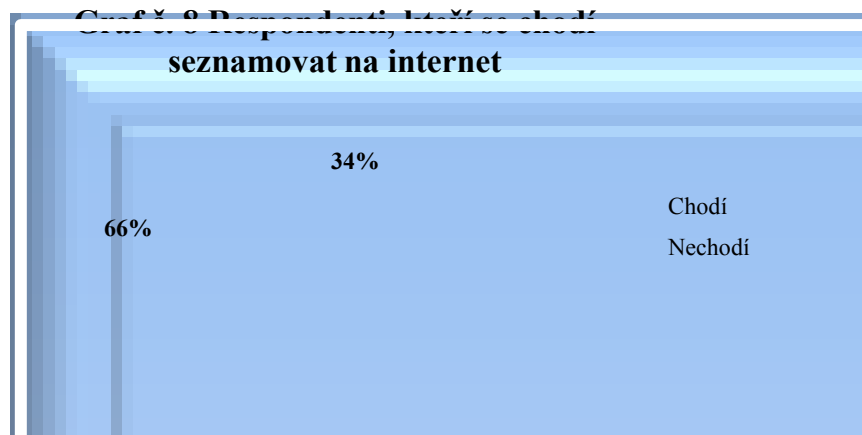
Ukradení identity	Sdělili své heslo		Nesdělili své heslo	
	N	%	N	%
Občas	9	15,8	4	4,4
Jednou	17	29,8	13	14,3
Dobrému kamarádovi ano	16	28,1	24	26,4
Nikdy	15	26,3	50	54,9
Celkem	57	100	91	100

Hypotéza se tedy potvrdila. Žáci, kteří špatně nakládají se svým heslem, se setkají s vniknutím na email či instant messenger a s ukradením identity s následným poškozením žáka.

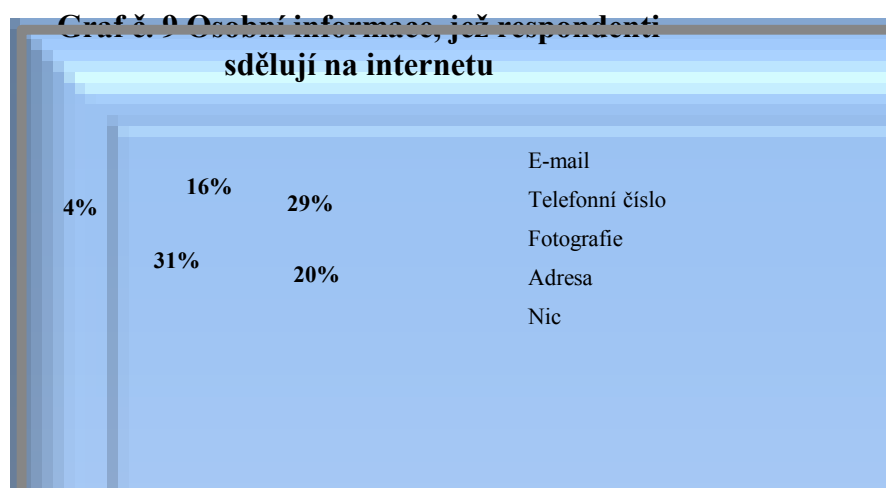
9.3. Ověření hypotézy č. 3

Děti, které se chodí na internet seznamovat s lidmi, častěji sdělují své osobní informace cizím lidem.

„Chat je snad nejoblíbenějším způsobem komunikace na internetu. Jedná se o sérii webových stránek, kam se návštěvníci registrují nejčastěji pod přezdívkou (nickem) a mohou tak navštěvovat různé virtuální místnosti“ (Jírovský, 2007: 39). Místnosti mohou odpovídat geografické poloze chatujících, různým koníčkům, sportům, seznamování apod. Pro ověření hypotézy č. 3, jsem se nejdříve zajímala to, kolik respondentů se chodí seznamovat na internet. Ze 148 tázaných, 69 odpovědělo, že se chodí seznamovat na internet pomocí chatu.

Internetové dopisování s sebou přináší i určitá rizika. Jedinec se může setkat s podvodníkem, který se vydává za někoho jiného. Dle mého názoru je největší hrozbou pro děti, seznámení se s pedofilem. Ten zpočátku často vystupuje pod věkem, v němž je jeho potenciální oběť a snaží se dítě získat svým pochopením a náklonností. Postupem času se snaží o dítěti zjistit osobní informace a taky zavádí do konverzace sexuální obsah. Při ověřování této hypotézy, jsem se nejprve zaměřila na to, jaké informace děti sdělují osobám, které znají pouze z internetu. Člověk by si řekl, že osobní informace děti sdělují jen svým kamarádům. Realita ale může být zcela jiná. Je tedy třeba zamyslet se nad tím, jestli věci, které nám přijdou samozřejmé, dodržují i děti. Protože právě ty jsou naše budoucnost a je tedy třeba je chránit před negativními vlivy společnosti.

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že největší počet respondentů, zveřejňuje své fotografie (71) a email (69). 42 respondentů uvedlo, že sděluje své telefonní číslo. Naopak nejméně respondentů zmínilo, že sděluje svoji adresu (10). Pro ověření svojí

hypotézy č. 3, jsem porovnávala respondenty, kteří se chodí seznamovat na chat a ty, jenž se nechodí seznamovat na chat, vzhledem k tomu, jaké informace sdělili na internetu.

Tabulka č. 4 Sdělování osobních informací

Informace, které sdělují na internetu	Chodí na chat		Nechodí na chat	
	N	%	N	%
Email	43	32,1	26	25,2
Telefonní číslo	29	21,6	13	12,6
Fotografie	48	35,8	23	22,3
Adresa	6	4,5	4	3,9
Žádné informace	8	6,0	37	35,9
CELKEM	134	100	103	100

Z uvedené tabulky vyplývá, že 94% respondentů, kteří se chodí seznamovat na internet, poskytlo osobní informace o sobě samém i o svém nejbližším okolí člověku, kterého znají pouze prostřednictvím internetu. Děti, které nenavštěvují chat, sdělují tyto informace v 64%. Tato čísla jsou alarmující, protože ukazují, jak jsou děti důvěřivé. V největší míře děti vystavují své fotografie (35,8%) a sdělují svůj email (32,1%). O něco méně (21,6%) respondentů sdělilo, že uvádí své telefonní číslo. Na nejméně sdělovaném místě se umístila adresa. Otázkou je, proč jsou děti tak důvěřivé a bez větších zábran a obav dávají své osobní informace lidem, které znají pouze virtuálně.

Dětský psycholog Václav Mertin spatřuje chybu v českém školství, které dle jeho názoru dostatečně neučí děti kritickému myšlení. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy uvažuje o úpravě vzdělávacích programů, v nichž by bylo zakotveno, aby se děti učily o nebezpečí na internetu již od první třídy základních škol. Odborníci však jsou k tomuto návrhu skeptičtí a nepovažují zásah do vzdělávání za vhodné řešení (Zvěřina, 2008).

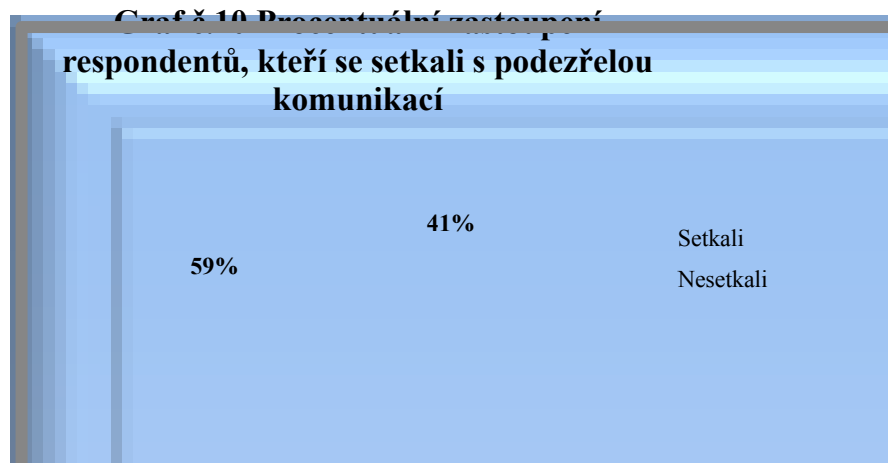
Já se přikláním k názoru pana Mertina, že se děti neučí dostatečně kritickému myšlení. Na druhou stranu bychom neměli působit jen na půdě školy, ale především také poučit rodiče, jak by měli své děti připravit na možné nástrahy internetu. Je třeba si uvědomit, že právě rodina je prvním socializačním prvkem, jenž na dítě působí. Již od útlého věku se v rodině vytváří určitý hodnotový a psychický profil jedince, který později ovlivňuje jeho chování a jednání. Dnešní rodiče jsou sice počítačově gramotní, ale nemají možnost přebírat ve výchově ověřené zkušenosti, neboť v jejich dětství fenomén internetu nebyl, a tak nemají možnost od koho se poučit. Proto je při prevenci kybernetické šikany nutná spolupráce školských zařízení s celou rodinou dítěte. Pokud již rodiče zjistí, že je dítě ohroženo, je bezpodmínečně nutné se s někým poradit, v těžších případech zavolat policii. Je důležité také uchovat veškerý důkazní materiál.

9.4. Ověřování hypotézy č. 4

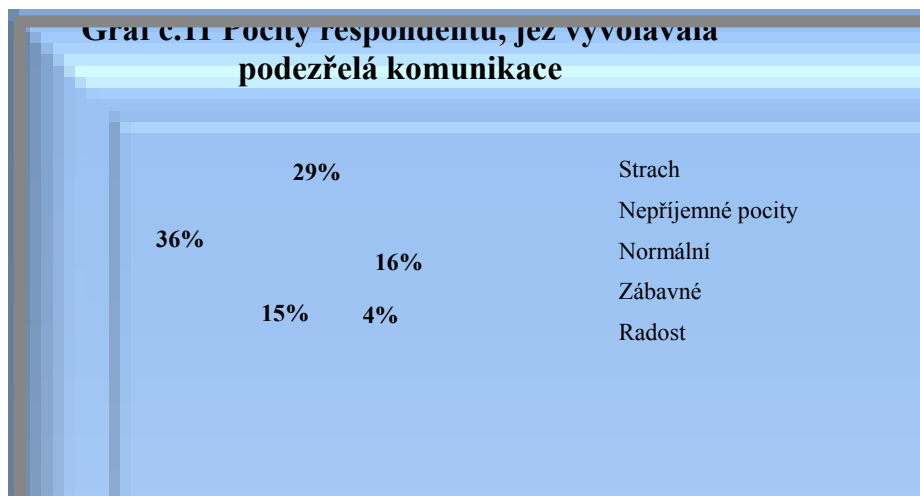
Děti, které nepřeruší komunikaci na internetu s podezřelou osobou, mohou být častěji zavražďovány a obtěžovány nemravnými zprávami.

Internet můžeme charakterizovat jako prostředí bez zábran. Agresivní chování neboli „flaming“ ve formě virtuálního slovního napadení je 4krát častější než v reálném životě. Je to způsobeno především anonymitou, jež internet poskytuje. Pro internet je také charakteristická možnost ukončit kontakt s nežádoucí osobou. To znamená jednoduše se odpojit (Šmahel, 2003).

Otázkou je, zda děti v případě podezřelé či jinak neobvyklé komunikace, ukončí tento rozhovor či v něm pokračují dále. Pro ověření 4. hypotézy, jsem nejdříve zkoumala, kolik procent dětí se setkalo s podezřelou komunikací.

Z výše uvedeného grafu lze vyčíst, že 41% respondentů se s komunikací tohoto typu setkalo. V otázce číslo 11 jsem se respondentů tázala, jaké pocity v nich podezřelá komunikace vyvolávala. Výsledky pro mě byly překvapivé.

Z výše uvedeného grafu vyplývá, že nejvyšší počet respondentů (27), mělo z podezřelé komunikace nepříjemné pocity. Na druhou stranu téměř vyrovnaný počet tázaných (22) uvedlo, že jim tato komunikace přišla normální. Je tedy běžné setkávat se s podezřelou komunikací na internetu? Proč tedy děti tuto komunikaci neukončí? 12 respondentů dokonce uvedlo, že jim tento typ komunikace přijde zábavný. Právě tyto respondenti si vůbec neuvědomují, jak je to nebezpečné a jak jim může být ublíženo. S tímto typem komunikace úzce souvisí manipulativní komunikace. Osoby, které s dítětem komunikují, jsou velice přesvědčivé a díky možnosti anonymity ve virtuálním světě,

dokážou děti přesvědčit k mnoha věcem. Můžou z dítěte vymámit osobní informace, navádět ho k vydírání a v nejhorším případě s dítětem manipulovat za účelem sexuálního zneužití.

Mezi oběti manipulace patří velmi často mládí uživatelé internetu a to konkrétně žáci základních škol. Tato skupina hypotetických obětí totiž dosud postrádá či má nedostatek schopností kritického přehodnocování informací. Proto je tedy pro manipulátora snadnější přimět děti, aby prozradily svá důvěrná data.

Abych mohla analyzovat svoji 3. hypotézu, musela jsem porovnat ty respondenty, kteří přerušili podezřelou komunikaci a ty, jež v komunikaci dále pokračovaly.

Tabulka č. 5 Podezřelá komunikace

Pocity, které vyvolala podezřelá komunikace	Přerušili podezřelou komunikaci		Pokračovali v podezřelé komunikaci	
	N	%	N	%
Strach	4	20	1	5
Nepříjemné pocity	14	70	4	20
Zábava	1	5	9	45
Normální	1	5	5	25
Radost	0	0	1	5
CELKEM	20	100	20	100

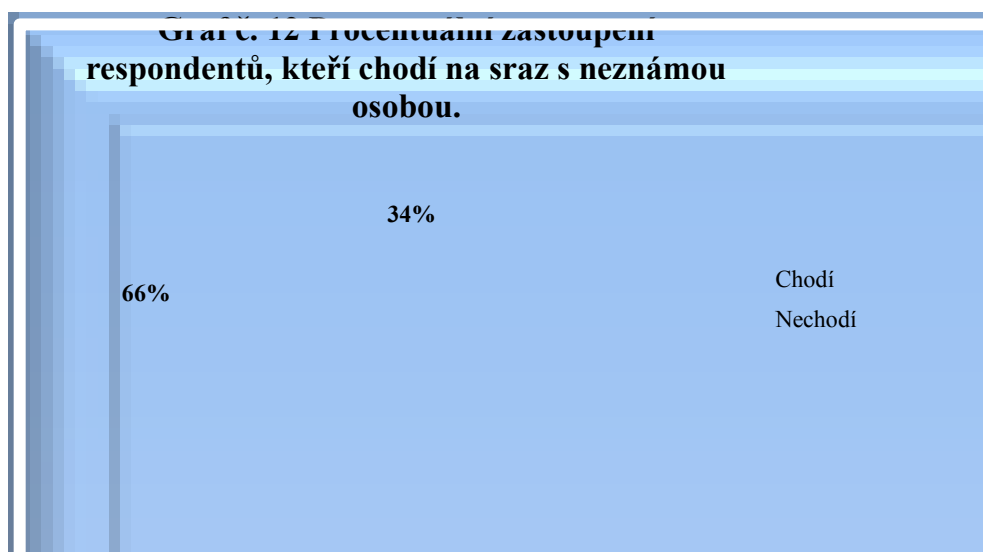
Z uvedené tabulky vyplývá, že pocity respondentů jsou různé. Ne vždy se tedy jedná o obtěžování a zastrašování. Obtěžovány a zastrašovány byly tedy děti, v nichž komunikace vyvolala nepříjemné pocity či pocity strachu. Ti, kteří nepřerušili podezřelou komunikaci, pociťovali nepříjemné pocity (4) a strach (1) v menším zastoupení, než ti, jenž tento typ komunikace přerušily - strach (4), nepříjemné pocity (14). Moje hypotéza se tedy vyvrátila.

Děti, které nepřerušují komunikaci na internetu s podezřelou osobou, mohou být stejně často zastrašovány a obtěžovány nemravnými zprávami jako ti, jenž komunikaci přerušují. Na druhou stranu je důležité si uvědomit, že pokud v dítěti komunikace vyvolá nepříjemné pocity, může se kdykoli odpojit a tak nepříjemnou komunikaci přerušit. Můžou tedy obtěžování a zastrašování utnout a příště si dávat pozor na to, s kým komunikují. Důležité je svěřit rodičům či učitelům. Rodina, kamarádi i škola by měli brát dítě vždy vážně a řešit i na pohled malé problémy. Již malý problém dokáže dítěti ublížit a ono si jej ponese po celý jeho život.

9.5. Ověřování hypotézy č. 5

Děti, které chodí na schůzky, domluvené přes internet s neznámými osobami, mohou být pravděpodobněji zneužity.

Jak už jsem zmínila dříve, na internetu je možné se vydávat kdekoli za kohokoli. Existuje zde určitá anonymita a bezpečné prostředí pro vyjadřování, díky nimž se lidé patrně chovají jinak než v reálném životě. Projevuje se to především tím, že se lidé zapojují do diskuzí o tématech, o nichž by reálně nikdy nehovořili. Velkou část chatujících tvoří právě děti a mladiství, kteří se zde mohou bavit také o tématech dospělých. Děti a mladiství si ve virtuálním prostředí mohou najít přátele, kteří mají společné zájmy a kteří se mohou stát přáteli reálnými. Naneštěstí bývá chatování také zneužíváno pedofily a agresory, kteří chtějí dítěti ublížit či ho zneužít. Je proto velice nebezpečné, chodit na schůzky domluvené přes internet. Nikdy nemůžeme vědět, kdo se za počítačem skrývá a za jakým účelem si s námi povídá. Proto by se především v rodině měly posilovat pozitivní vazby, které podpoří otevřenost dítěte při sdělování svých tužeb a obav. Především by nemělo mít strach svěřit se s tím, že chce jít na schůzku s osobou, kterou zná pouze z internetu. Je tedy podstatné budovat pozitivní vazby a to nejen v rodině, ale i ve škole.

Z celkového počtu respondentů (148), 34% respondentů (50) uvedlo, že chodí na sraz s osobou, jež znají pouze virtuálně. Dle mého názoru je toto číslo dost vysoké na to, abychom kladli důraz na základní pravidlo a to je, že pokud se dítě chce setkat s někým, koho poznalo na internetu, je třeba o tom říct rodičům a požádat je o svolení. Dítě by nikdy nemělo chodit na sraz s někým, koho zná pouze virtuálně, bez doprovodu rodičů.

Abych mohla ověřit svoji 5. hypotézu, musela jsem zjistit, zda dětem, které se setkaly s neznámou osobou, byly sděleny mylné informace (jiný věk, jiné pohlaví, jiný vzhled). Zajímala jsem se především o to, zda byl nějaký rozdíl ve virtuálním popisu a skutečností osoby respondentům.

Tabulka č. 6 Porovnání virtuálního a skutečného popisu své osoby respondentům

Popis své osoby respondentům	N	%
Osoba byla taková, jaká psala	43	57
Jiný vzhled	15	20
Jiný věk	11	14
Jiné pohlaví	7	9
CELKEM	76	100

Tyto výsledky byly překvapivé. Z uvedené tabulky můžeme vyčíst, že respondenti, jež se setkali s někým, kdo o sobě poskytoval mylné informace, měli pouze o 14 % nižší zastoupení než ti, jimž virtuální osoba nelhala. Z celkového počtu respondentů (76) tedy 33 respondentů uvedlo, že jim osoba lhala. Mylná informace, která měla nejvyšší zastoupení, byla vzhledová stránka virtuální osoby (15). Naopak nejméně osob lhalo v případě pohlaví (7). Tyto čísla jsou dle mého názoru dost vysoká na to, abychom působili více preventivně a upozornili děti také na rizika, kterým se vystavují, pokud se ve virtuálním prostředí chovají nebezpečně. Hypotéza č. 5 se tedy potvrdila. Děti, jež chodí na schůzky domluvené přes internet s neznámými osobami, mohou být pravděpodobněji zneužity. Protože když osoba lže, má to vždy nějaký důvod. Zpravidla se jedná o osoby, které si lhaním dodávají sebevědomí, ale také to mohou být organizované skupiny pedofilů, které chtějí dítě zneužít.

Internetové stránky Saferinternet ve svém článku zmiňují: akci „Koala“. Je to mezinárodní projekt, který se spustil před rokem a probíhá paralelně v 30 zemích světa. Cílem projektu je lokalizovat dětské oběti, jejichž snímky a fotky se objevily na internetu. Tento projekt již sklídl mnohé výsledky. Díky tomuto projektu bylo odhaleno 2500 lidí, kteří získávali přes internet dětskou pornografii a 92 z nich, bylo zatčeno. Téměř polovina z nich bylo ve Velké Británii. Postupně začalo docházet k zatýkání v mnoha dalších zemích. V Kanadě (98 pedofilů), v USA (61 pedofilů), v Rakousku (200 pedofilů) a v dalších zemích. Kriminálníisté také očekávají, že počty zatčených se ještě zvýší. Jde o obrovskou mezinárodní spolupráci, která je účinnou zbraní při boji proti pedofilům, kteří zneužívají internet. I v České republice pracuje policejní tým, jenž se snaží odhalit dětskou pornografii. S nimi úzce spolupracuje Horká linka, jež může přijímat ohlášení o pornografii od občanů. Najdeme ji na www.internethotline.cz.

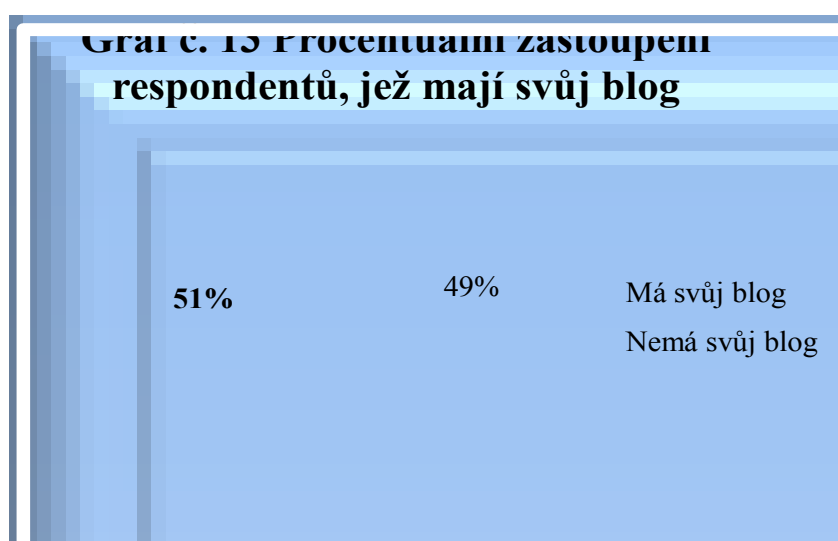
Děti by měly být informovány o možném riziku, jež může na internetu nastat. Měly by se také řídit varovnými signály, které chatující vysílá. Pokud se nebudou cítit v místnosti dobře, měly by se odpojit a říci o tom rodičům. Musíme si uvědomit, že tato problematika je velice vážná a proto se celý svět snaží potlačit tyto nežádoucí jevy. Je ale také potřeba postupovat preventivně, aby vůbec k takovým jevům nedocházelo.

9.6. Ověřování hypotézy č. 6

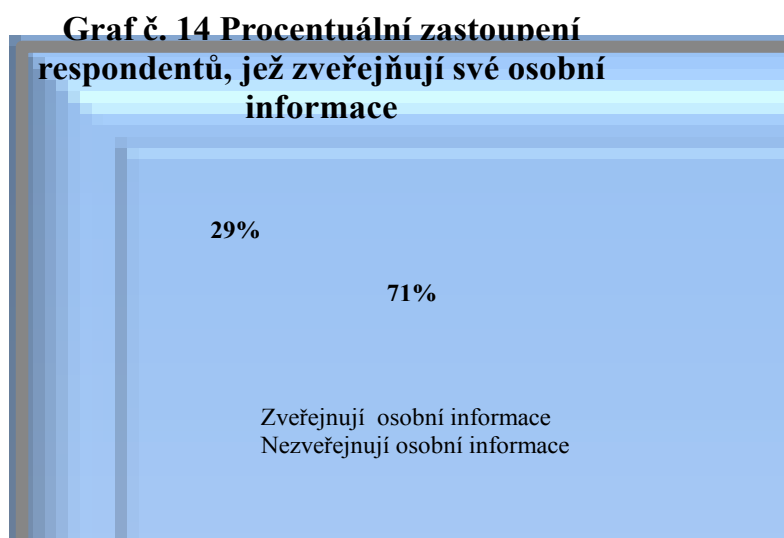
Čím více osobních materiálů děti zveřejňují na svém blogu, tím pravděpodobněji budou ponižování pomocí psaní nevhodných komentářů či uveřejňování nevhodných obrázků a videí.

„Weblog (z anglického web log – záznamník, zkráceně a neformálně blog) je webová aplikace, která obsahuje periodické příspěvky na jedné stránce. Jejich spektrum sahá od osobních „deníčků“ (elektronická podoba psaných deníčku) po oficiální zpravodajství firem, sdělovacích prostředků nebo třeba politických kampaní“ (Kukal, 2006: 33).

Na blog může připívat jak autor, tak malá skupina přátel nebo široká komunita. Z hlediska dětí a mládeže jsou nejoblíbenějšími právě osobní blogy, které nahradily psaní deníčků, kam si jedinec zaznamenává svoje aktivity i emoce. Na takových stránkách se někdy můžeme dozvědět nejen jméno pisatele (často i s příjmením), ale i věk, místo bydliště, jeho zájmy, aktivity, fotografie, důvěrné informace o jeho rodině apod. Takový autor se pak může stát velmi snadnou obětí pedofilních agresorů, neboť je lehce vystopovatelný i v realitě. Zajímalo mě, jaké zastoupení uživatelů weblogu, mají děti již na základní škole a to v 8. a 9. třídách.

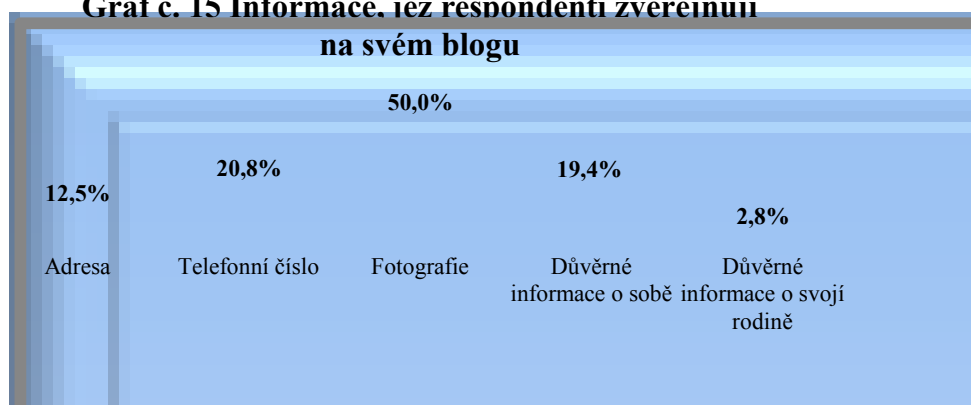

Z celkového počtu 148 respondentů, 71 respondentů uvedlo, že blog má. Toto číslo pro mě bylo velice překvapující. Nečekala jsem takové procentuální zastoupení těch, co mají svůj weblog. Je tedy jasné, že je tato služba hojně využívána již v tak útlém věku. Pro ověření svojí poslední hypotézy jsem musela zjistit, zda děti zveřejňují osobní informace na svém blogu. Zajímalo mě také, jaké konkrétní informace děti zveřejňují. Z celkového počtu respondentů (148), jich 71% uvedlo, že osobní informace sděluje (71)! Tato hodnota nám dává jasně najevo, jak moc jsou děti na internetu neopatrné.

Po větší představu, jsem se zajímala o to, jaké konkrétní informace děti sdělují. Z celkového počtu respondentů (72), jež mají blog, jich nejvyšší počet uvedl, že na blogu zveřejňuje své fotografie (36). Téměř o polovinu méně tázaných uvedlo, že sděluje na blogu své telefonní číslo (15). Naopak nejméně respondentů uvádí důvěrné informace o svojí rodině (2). Nejvíce mě udivilo, že 12,5 % respondentů (9) uvedlo, že sděluje na blogu svoji adresu. Tento údaj by neměl být v žádném případě zveřejněn. Když by potenciální útočník znal jméno i adresu, bylo by pro něj velice jednoduché oběti ublížit.

Graf č. 15 Informace, jež respondenti zveřejňují na svém blogu

Abych mohla ověřit svoji poslední hypotézu, musela jsem porovnat 2 skupiny žáků. A to ty, jež zveřejňují osobní informace na svém weblogu a ty, kteří tyto informace nezveřejňují, v závislosti s výskytem kybernetické šikany. V oblasti blogu do kyberšikany zahrnujeme psaní zesměšňujících komentářů a vyvěšování zesměšňujících obrázků, fotografií a videí.

Při analýze dat jsem dospěla k výsledkům, že respondenti, jež nezveřejnili na svém blogu uvedené osobní informace, se setkali v menší míře s urážejícími komentáři (6), zesměšňujícími obrázky a videi (0). Moje hypotéza se tedy potvrdila. Čím více osobních materiálů děti zveřejňují na svém blogu, tím pravděpodobněji budou ponižování pomocí psaní nevhodných komentářů či uveřejňování nevhodných obrázků a videí. Z níže uvedené tabulky tyto skutečnosti vyplývají.

Tabulka č. 7 Ti, jimž někdo vyvěsil na blog zesměšňující komentáře a zesměšňující obrázky

Umístění na blog	Zveřejňují osobní informace		Nezveřejňují osobní informace	
	N	%	N	%
Urážející komentáře	19	37,3	6	28,6
Zesměšňující obrázky a videa	10	19,6	0	0,0
CELKEM	51	100	21	100

10. SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Pro větší přehlednost, jasnost a srozumitelnost, uvádím shrnutí výsledků výzkumu, ke kterým jsem dospěla díky analýze získaných dat.

Cílem výzkumu bylo zjistit odpověď na otázku: „Jaká je míra vlivu znalosti bezpečného používání internetu na vznik kyberšikany“? Abych mohla získat objektivní odpověď na danou problematiku, musela jsem si stanovit šest základních hypotéz.

Pomocí **hypotézy č. 1** jsem zjišťovala, zda děti, které sdělují svá telefonní čísla cizím lidem, se pravděpodobněji setkají se zasíláním výhružných sms či s obtěžováním voláním. Tuto hypotézu testovaly otázky č. 1, 2, 3. Při porovnání dvou skupin dětí a to těch, jež sdělují své telefonní číslo cizím lidem a těch, jež je nesdělují, se moje hypotéza *potvrdila*.

Hypotéza č. 2 zkoumala, zda se žáci, kteří špatně nakládají se svým heslem, mohou pravděpodobněji setkat s ukradením identity a s následným poškozením žáka, než žáci, kteří jsou opatrní. Analýzou otázek č. 5, 6, 7 jsem zjistila, že žáci, kteří sdělili své heslo, se častěji setkali s ukradením identity a následným poškozením. Moje hypotéza se tedy *potvrdila*.

Hypotéza č. 3 zní: Děti, které nepřeruší komunikaci na internetu s podezřelou osobou, mohou být častěji zastrašovány a obtěžovány nemravnými zprávami. Abych potvrdila či vyvrátila svoji 3. hypotézu, musela jsem analyzovat, otázky č. 10 a 11. Při podrobné analýze dat jsem zjistila, že děti, které nepřeruší komunikaci s podezřelou osobou, se mohou stejně pravděpodobně setkat se zastrašováním a obtěžováním nemravnými zprávami jak děti, jež komunikaci přeruší. Každé dítě se totiž při podezřelé komunikaci cítí jinak. Překvapilo mě, že některým respondentům přišla podezřelá komunikace normální či dokonce zábavná. Moje hypotéza se tedy *vyvrátila*.

Cílem hypotézy č. 4 bylo zjistit, zda děti, které chodí na schůzky, domluvené přes internet s neznámými osobami, mohou být pravděpodobněji zneužity. Tuto hypotézu jsem testovala pomocí otázek č. 12 a 13. Z podrobné analýzy jednotlivých otázek jsem došla k závěru, že děti, jež chodí na schůzky s osobami, které znají pouze z internetu, jsou častěji zneužity. Moje hypotéza se tedy *potvrdila*.

Hypotéza č. 5 byla postavena na mém vlastním výroku a to že děti, které se chodí seznamovat s lidmi na internet, častěji sdělují své osobní informace cizím lidem. Otázky č. 8 a 9 byly zaměřeny na ověření mé 5. hypotézy. Ze získaných dat jsem zjistila, že děti, které se chodí seznamovat na internet, častěji sdělují své osobní informace cizím lidem. Moje hypotéza se tedy *potvrdila*.

Díky poslední **hypotéze č. 6** jsem zkoumala to, zda děti, které zveřejňují osobní materiály na svém blogu, budou pravděpodobněji ponižovány pomocí psaní nevhodných komentářů či uveřejňování nevhodných obrázků a videí. Při analýze otázek č. 14, 15, 16, 17 jsem zjistila, že žáci, kteří zveřejňují na blogu osobní materiály, jsou častěji ponižováni pomocí nevhodných komentářů, nevhodných obrázků a videí než žáci, jež nic nezveřejňují. Moje hypotéza se tedy *potvrdila*.

Z celého zkoumání se mi potvrdilo 5 hypotéz a pouze 1 se mi vyvrátila. Mohu tedy konstatovat, že **míra vlivu znalosti bezpečného používání internetu u žáků, má výrazný vliv na vznik kyberšikany.**

ZÁVĚR

Jako téma svojí bakalářské práce jsem si zvolila: „Kyberšikana na základních školách ve městě Brně“.

Šikana je celospolečenský a sociálně patologický jev, který se vyskytuje ve všech typech společností. Dnes kromě šikany klasické, existují i nové formy šikany. Já se zabývala novým fenoménem a to šikanou kybernetickou. Kyberšikana je problém, který se může týkat kohokoli a kdekoli. Je to typ šikany, který není prováděn přímo, ale pomocí informačních a komunikačních technologií. Do těchto prostředků zahrnujeme především mobilní telefon a internet.

V této práci jsem se snažila nastínit, co to kyberšikana je a přiblížit jej všem pracovníkům v pomáhajících profesích a pedagogům, jež se s kybernetickou šikanou mohou setkat a pravděpodobně také setkají. Na šikanu můžeme nazírat z mnoha pohledů, já se zaměřila na šikanu jako na pedagogický problém na půdě školských zařízení a to konkrétně na základních školách.

Myslím si, že největší důraz je třeba klást na prevenci právě u dospívajících dětí, protože ty jsou naše budoucnost a naděje. Pokud chceme, aby z dětí vyrostli samostatní a svěbytní jedinci, je důležité je chránit před negativními vlivy společnosti. Větší část svého života tráví děti právě na půdách jednotlivých škol, a proto by především škola měla působit preventivně a být tedy bezpečným místem pro správný celkový vývoj jednotlivých charakteristik dítěte. Děti by měli pociťovat pocit jistoty a bezpečí nejen doma, ale i ve školských zařízeních.

Naneštěstí výzkumy ukazují pravý opak. Vysoké procento žáků se s šikanou setkávají již na základních školách. Bohužel kyberšikana je charakteristická také tím, že je permanentní. To znamená, že oběť pronásleduje kdekoli a kdykoli. Děti se tudíž před ní nemohou schovat. A právě z tohoto důvodu je třeba se zaměřit především na prevenci kyberšikany a také na pravidla, kterými se řídit, když se s ní dítě dostane do přímého kontaktu.

S šikanou klasickou jsem se osobně setkala již na základní škole. Nicméně o šikaně kybernetické, jsem se dočetla v časopisu Psychologie Dnes. V tu chvíli jsem si uvědomila, že jsem se také s kyberšikanou setkala, jen jsem si neuvědomovala, že se jedná o tuto problematiku. Tento fenomén mě velice zaujal a začala jsem hledat literaturu, jež by o tomto jevu pojednávala. Naneštěstí k této problematice nevyšla žádná kniha. Na druhou stranu lze čerpat z klasických autorů jako je Kolář, Pothe, Vaničková, kteří zkoumají šikanu klasickou. A konkrétní rozdíly a různosti mezi šikanou a kyberšikanou dohledat na internetu. Právě zde jsou odborné stránky, které poskytují dostatek informací o samotné kybernetické šikaně.

Na základě internetových zdrojů, jsem se rozhodla zjistit míru vlivu znalosti bezpečného internetu na vznik kyberšikany. Zajímalo mě tedy, zda se žáci chovají na internetu bezpečně či ne. Pomocí zásad, které určují, jak se na internetu chovat bezpečně, jsem sestavila dotazník, který jsem rozdala v 8. a 9. třídách na základních školách ve městě Brně. Výzkum jsem prováděla pomocí kvantitativního výzkumu a jako nástroj sběru dat jsem zvolila dotazník. Analýzu jsem prováděla ze 148 správně vyplněných dotazníků, které jsem zpracovala do jednotlivých grafů a tabulek. Základní školy, kde jsem prováděla výzkum, si uvědomují reálné riziko šikany klasické. Snaží se jí předcházet pomocí besed a řeší tuto problematiku v profilových předmětech, jako je rodinná výchova a občanská výchova. Ale samotnou kyberšikanou se nezabývají. Myslím si, že ochranou by mohla být hodina v informatice, která by byla zaměřená na zásady bezpečnosti na internetu. A zde by pedagog děti varoval, upozornil a poradil, jak jednat v případě setkání s projevem kyberšikany.

Jak jsem zmínila dříve, děti napadené kyberšikanou, se nemají kam schovat. Agresor je může zastihnout kdekoli a kdykoli. O to víc vážné jsou tedy následky v psychice a chování jedince. Výjimkou nejsou ani děti, které svůj život ukončí sebevraždou.

Teoretickou část jsem zaměřila na vymezení samotného pojmu kyberšikana a zařazení tohoto fenoménu do celkové problematiky šikany. Zároveň mi přišlo podstatné, porovnat tyto pojmy, abychom si uvědomili, jak je šikana s kyberšikanou spjata a zároveň jak je rozdílná. Velkou kapitolu jsem zaměřila na prevenci a také řešení samotné kybernetické šikany. Cílem mé praktické části bylo zjistit míru vlivu znalosti bezpečného používání internetu na vznik kyberšikany a to konkrétně na 3 základních

školách ve městě Brně. Analýzou dostupných dat jsem zjistila, že lze předcházet kybernetické šikaně a to především bezpečných chováním na internetu. Respondenti, kteří se s kyberšikanou setkali, byli z velké většiny neznalí pravidel bezpečného používání internetu a chovali se na internetu nebezpečně. Sdělovali svoje osobní údaje, údaje o své rodině, telefonní číslo, email, fotografie a v horších případech i adresu. Můj cíl byl tedy splněn. Zjistila jsem, že míra znalosti o bezpečném používání internetu a mobilních telefonů, má výrazný vliv na vznik a rozvoj kyberšikany.

Jsem si vědomá toho, že tato problematika je velice široká a vyžaduje tedy komplexní šetření. Ve své práci jsem se snažila vystihnout alespoň část, abych osvětlila čtenářům danou problematiku.

RESUMÉ

Jako téma mojí bakalářské práce jsme si zvolila „Kyberšikana na základních školách ve městě Brně“. Já osobně jsem se s kybernetickou šikanou osobně setkala v nedávné době a právě v tom spojuji první pohnutku, jež mě vedla k samotnému výkumu. Šikana klasická, na rozdíl od šikany kybernetické, se vyskytuje ve společnosti odpradáвна. O to víc je třeba prozkoumat jednotlivá specifika kyberšikany. Některé organizace (E-bezpečí, Safer Internet, Internet help-line) se začaly věnovat kyberšikaně a stanovily také pravidla bezpečného používání internetu. A právě z tohoto důvodu, bylo cílem mé práce, zjištění míry vlivu znalosti bezpečného používání internetu na vznik kybernetické šikany.

Svoji práci jsem rozdělila na dvě hlavní části. A to na část teoretickou a praktickou. V teoretické části jsem vymezila základní pojmy, jako šikana, kyberšikana, rozdíly mezi nimi, aktéři šikanování. Dále jsem se v práci zabývala kyberšikanou pomocí internetu a kyberšikanou pomocí mobilního telefonu. Na tyto oblasti jsem se zaměřila, protože z nich vychází moje praktická část. Další kapitoly jsem věnovala řešení a prevenci kybernetické šikany. Moje praktická část je zaměřena na výzkum, jenž zkoumá míru vlivu znalosti bezpečného používání internetu, na vznik kybernetické šikany. Zvolila jsem si kvantitativní výzkum a jako vhodnou metodu sběru dat jsem použila dotazník. Poté jsem jednotlivá data analyzovala a došla k závěru. Výsledkem tedy bylo zjištění, že míra znalosti bezpečného používání internetu má velký vliv na vznik a rozvoj kybernetické šikany.

Myslím si tedy, že bychom měli působit preventivně v rodině, ve školách a na místech, kde dítě může přijít do kontaktu s komunikačními a informačními technologiemi. Domnívám se, že pravidla bezpečného používání internetu by měl znát každý automaticky. Měly by být zveřejňovány a prezentovány všude, kde dítě může být ohroženo kyberšikanou.

ANOTACE

Téma mé bakalářské práce je: Kyberšikan na základních školách ve městě Brně. Tuto oblast jsem se rozhodla zkoumat z důvodu, že je to velice aktuální jev, který se řeší nejen v zahraničí, ale také u nás v České republice. S přílivem nových informačních a komunikačních technologií se u nás objevily také negativní stránky těchto technologií. V teoretické části jsem vymezila pojem kyberšikana a zařadila jej do celkové problematiky šikanování a také se snažila najít určitá specifika. Moji praktickou část jsem zaměřila na výzkum, jenž zkoumá míru vlivu znalosti bezpečného používání internetu, na vznik kybernetické šikany. Zvolila jsem si kvantitativní výzkum a jako vhodnou metodu sběru dat jsem použila dotazník. Poté jsem jednotlivá data analyzovala a došla k závěru. Výsledkem tedy bylo zjištění, že míra znalosti bezpečného používání internetu má velký vliv na vznik a rozvoj kybernetické šikany.

ANNOTATION

The topic of my Final work is "Cyber-bullying in primary schools in the city of Brno. I decided to investigate this area because it's a very current phenomenon, which is not known only abroad, but also in the Czech Republic. With the influx of new information and communication technologies there are also negative aspects of these technologies. In the theoretical part the term cyber-bullying was defined and it was put into the overall issue of bullying. The practical part was focused mostly on research and giving solution to prevent cyber bullying. In my research the influence of awareness of safe Internet use on the creation of cyber-bullying was examined. I have chosen the quantitative research and as an appropriate method of data collection, I used a questionnaire. Then I analyzed the data and came to the conclusion. The result therefore was that the level of awareness of safe Internet use has a large influence on the creation and development of cyber-bullying.

SEZNAM LITERATURY

- BLAŽEK, B., 1942-2004. *Tváří v tvář obrazovce*. 1. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 1995. 199 s. ISBN 80-85850-11-7.
- JIROVSKÝ, Václav. *Kybernetická kriminalita : nejen o hackingu, crackingu, virech a trojských koních bez tajemství*. Praha : Grada Publishing , 2007. 284 s. ISBN 978-80-247-1561-2.
- KOLÁŘ, Michal. *Bolest šikanování*. 1. vyd. Praha : Portál, 2001. 255 s. ISBN 80-7178-513-X.
- KUKAL, P. *O počítačích převážně nevážně*. Praha : Grada, 2006. ISBN 80-247-2065-4.
- MATOUŠEK, Oldřich, KROFTOVÁ, Andrea. *Mládež a delikvence*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998. 335 s. ISBN 80-7178-226-2.
- ONDRÁČEK, P. *Františku, přestaň konečně zlobit, nebo....*1. vyd. Praha : Institut sociálních vztahů, 2003. 170 s. ISBN 80-86642-18-6.
- PORTMANNOVÁ, R. *Jak zacházet s agresivitou*. Praha: Portál, 1996, 102s. 80-7178-094-4
- PÖTHE, P. *Dítě v ohrožení*. 1. vyd. Praha : G plus G, 1996.143 s. ISBN 80-901896-5-2
- ŘÍČAN, Pavel. *Agresivita a šikana mezi dětmi : Jak dát dětem ve škole pocit bezpečí*. 1. vyd. Praha : Portál, 1995. 94 s. ISBN 80-7178-049-9.
- SUCHÝ, A. *Vychovává televize agresory?* Psychologie dnes, 2002, roč. 8, č. 9, s. 28-29.
- ŠMAHEL, David. *Psychologie a internet : děti dospělými, dospělí dětmi*. 1. vyd. Praha : Triton s.r.o., 2003. 158 s. ISBN 80-7254-360-1.
- VANÍČKOVÁ, E. *Nemůžeme vinit děti!* Psychologie dnes, 2005, roč. 11, č. 7-8, s. 16-18.
- ZVĚŘINOVÁ, A. *Děti riskují. Svěřují se na internetu*. Mladá Fronta Dnes, 2008.

INTERNETOVÉ ZDROJE

BELSEY, B. *Cyberbullying* (on-line). 2000 (cit. 8.1.2010) Dostupné na www.cyberbullying.ca.

Co je to kyberšikana a jak se projevuje (on-line). Cit. 13.4.2010. Dostupné na <http://www.bezpecne-online.cz/pro-ucitele-a-rodice/teenageri-a-komunikace-na-internetu/kybersikana/179-3>

Co je kyberšikana (on-line). Cit. 12.4.2010. Dostupné na <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/14/39/lang,czech/>

Internet helpline (on-line). Cit. 14.4.2010. Dostupné na <http://www.linkabezpeci.cz/webmagazine/articles.asp?ida=204&idk=217>

Jak ve škole postupovat při řešení kyberšikany (on-line). Cit. 20.4.2010. Dostupné na <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/30/39/lang,czech/>

Jak být v bezpečí. Cit. 1.4.2010. Dostupné na <http://www.internethelpline.cz/deti/jak-byt-v-bezpeci>

KOPECKÝ, K. *Internet a kyberšikana* (on-line). Cit. 12.3.2010. Dostupné na <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/36/39/lang,czech/>

KOPECKÝ, K. *Mobilní telefony a kyberšikana* (on-line). Cit. 13.4.2010. Dostupné na <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/34/39/lang,czech/>

KOPECKÝ, K. *Informace o projektu* (on-line). Cit. 14.4.2010. Dostupné na <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/15/55/lang,czech/>

MALÍKOVÁ, B. *Kyberšikana* (online). 2007 (cit. 12.10.2009) Dostupné na http://tarantula.ruk.cuni.cz/KKP-14-version1-Malikova_Kybersikana_clanek.doc

NYKODÝMOVÁ, H. *Kde končí legrace a začíná kyberšikana* (on-line). 2007 (cit. 12.2.2010) Dostupné na <http://www.lupa.cz/clanky/kde-konci-legrace-a-zacina-kybersikana/>

Metodický pokyn ministra školství, mládeže a tělovýchovy, k prevenci a řešení šikanování mezi žáky škol a školských zařízení. Cit. 10.2.2010. Dostupné na http://www.msmt.cz/uploads/soubory/Tiskovy_odbor/Methodicky_pokyn_k_prevenci_a_reseni_sikanovani.pdf

Mobilní etiketa (on-line). Cit. 15.4.2010. Dostupné na <http://mobil-story.saferinternet.cz/mobilni-etiketa>

Projekt Safer Internet v ČR (on-line). Cit. 12.3.2010. Dostupné na <http://www.saferinternet.cz/o-projektu/80-3>

WEBSTER, CH. *Chatrooms* (on-line). Cit 13.4.2010. Dostupné na <http://www.cyberbullying.info/whatis/book.php?shelf=mediums&pg=Chatrooms>

WEBSTER, CH. *Email* (on-line). Cit. 13.4.2010. Dostupné na <http://www.cyberbullying.info/whatis/book.php?shelf=mediums&pg=Email>

WEBSTER, CH. *Picture Messages* (on-line). Cit. 14.4.2010. Dostupné <http://www.cyberbullying.info/whatis/book.php?shelf=mediums&pg=Picture%20Messages>

WEBSTER, CH. *Instant messaging* (on-line). Cit. 14.4.2010. Dostupné na <http://www.cyberbullying.info/whatis/book.php?shelf=mediums&pg=Instant%20Messaging>

What is cyberbullying (on-line). Cit 14.4.2010. Dostupné na <http://www.digizen.org/downloads/cyberbullyingOverview.pdf>

Cyberbullying (on-line). Cit. 14.4.2010. Dostupné na <http://publications.teachernet.gov.uk/eOrderingDownload/CYBERBULLYING.pdf>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 2: Pravidla bezpečného používání internetu

Příloha č. 3: Plakát Linky bezpečí

Příloha č. 1

DOTAZNÍK

Ahoj, jsem studentka Univerzity Tomáše Bati, obor- sociální pedagogika a dělám výzkum, týkající se bezpečnosti užívání internetu a mobilních telefonů. Prosím vás, abyste mi vaše odpovědi zakroužkovali a popřípadě u některých otázek doplnili údaje. Tento výzkum je anonymní a bude sloužit jen pro studijní účely. Předem moc děkuji za vyplnění dotazníku.

- 1) Řekl/a jsi někdy své telefonní číslo osobě, kterou vůbec neznáš?**
 - a) Ano.
 - b) Ne.

- 2) Dostal/a jsi někdy sms, která by v tobě vyvolala úzkost či pocit strachu?**
 - a) Ano.
 - b) Ne.

- 3) Stalo se ti někdy, že ti někdo opakovaně volal a vzápětí telefon položil?**
 - a) Ano.
 - b) Ne.
 - c) Nepamatuji si.

- 4) Máš svůj email či instantní messenger? (ICQ, MSN, Qip apod.)**
(Můžeš zaškrtnout více možností)
 - a) Ano, mám email.
 - b) Ano, mám instantní messenger (ICQ, MSN, Qip...)
 - c) Ne, nemám.

- 5) Řekl/a jsi někdy své heslo na email či instant messenger svému kamarádovi nebo někomu v okolí?**
 - a) Ano, řekl/a jsem ho kamarádovi.
 - b) Ano, řekl/a jsem ho pár známým.
 - c) Ano, jednou se mi stalo, že jsem nechtěně své heslo řekl/a.
 - d) Ne, nikdy svoje heslo nesděluji.

- 6) Stalo se ti někdy, že se někdo dostal na tvůj email či instant messenger (ICQ,MSN,Qip...)?**
 - a) Ano, stává se mi to běžně.
 - b) Ano, stalo se mi to alespoň jednou.
 - c) Ne nikdy se mi nic takového nestalo.

- 7) Napsal někdo z tvého mailu či instant messengeru věci, které bys ty sám nenapsal/a?**
 - a) Ano, občas někdo píše mým kamarádům pod mojí identitou něco, co jsem já nenapsal/a.
 - b) Ano, jednou se mi to stalo.
 - c) Ne, nestalo, ale mému dobrému kamarádovi se to stalo.
 - d) Ne, nikdy jsem o tom neslyšel/a.

- 8) Chodíš se seznamovat s lidmi na internet?**
 - a) Ano, chodím na chat pravidelně.

- b) Ano, občas se s někým seznámím přes chat.
- c) Ne, ale na chatu jsem párkrát byl/a.
- d) Ne, nikdy jsem nenavštívil/a chatovací místnost.

9) Už jsi někdy sdělil/a někomu koho znáš pouze z internetu, následující osobní informace? (Můžete zaškrtnout více odpovědí)

- a) Svůj email.
- b) Své telefonní číslo.
- c) Svoji fotku.
- d) Svoji adresu.
- e) Ne, neřekl/a jsem nic.

10) Stalo se ti někdy, že když jsi navštívil/a chatovací místnost, tak se s tebou někdo snažil neustále mluvit a psal podezřelé věci?

- a) Ano a proto jsem z místnosti odešel/a.
- b) Ano, přišlo mi to zajímavé, dále jsem s ním mluvil/a.
- c) Ano stává se to občas mě i mým kamarádům/kamarádkám.
- d) Ne, nikdy se mi nic takového nestalo. (Přejdi na otázku č. 12)

11) Jaké pocity to v tobě vyvolávalo? Můžete zaškrtnout více odpovědí.

- a) Dostal/a jsem strach.
- b) Bylo mi to nepříjemné.
- c) Přišlo mi to normální.
- d) Přišlo mi to zábavné.
- e) Byl/a jsem ráda, že se mnou chce někdo neustále hovořit.

12) Šel/a jsi někdy na sraz mimo internet s někým, koho znáš pouze virtuálně?

- a) Ano, jednou.
- b) Ano, párkrát.
- c) Ne, ale moji blízcí kamarádi/kamarádky občas chodí.
- d) Ne, nikdy jsme se s tím neseťkal/a. (Přejdi na otázku č. 14)

13) Už se ti někdy stalo, že osoba, s kterou jsi měl/a sraz byla jiná, než psala na internetu?

- a) Ano, jinak vypadala.
- b) Ano, měla jiný věk.
- c) Ano, byla jiného pohlaví.
- d) Ne byla taková, jaká psala.

14) Máš na internetu svůj blog?

- a) Ano.
- b) Ne. (Přejdi na otázku č. 18)

15) Napsal/a jsi někdy na svůj blog následující osobní informace?

Zde můžeš zaškrtnout více možností.

- a) Ano, adresu.
- b) Ano, telefonní číslo.
- c) Ano, fotografie.
- d) Ano, důvěrné informace o sobě.

- e) Ano, důvěrné informace o svojí rodině.
- f) Ne, nenapsal/a.

16) Napsal ti někdo do komentářů věci, které tě urážely či ponižovaly?

- a) Ano.
- b) Ne.

17) Pověsil někdo někdy na tvůj blog nějaké obrázky či videa, které by tě zesměšňovaly?

- a) Ano.
- b) Ne.

18) Máš mobilní telefon?

- a) Ano.
- b) Ne.

19) Kde máš přístup na internet (*Můžeš zaškrtnout více možností*)

- a) U kamarádů.
- b) Ve škole.
- c) Doma.
- d) Jinde-zde vypište místo.....

20) Jaké je tvoje pohlaví?

- a) Chlapec.
- b) Dívka.

21) Kolik ti je let?

.....

Příloha č. 2

Návod k používání bezpečného internetu

- Nikdy nesděluj své plné jméno a příjmení, vždycky používej pseudonym nebo zkratku.
- Nikomu nesděluj adresu, čísla telefonů ani důvěrné informace, protože na dálku nikdy nevíš jistě, s kým mluvíš. Osobní údaje nikdy nezapisuj do registračních formulářů, které nejsou chráněny zákonem o ochraně osobních údajů, např. do ICQ, info v chatu apod. Vždy se porad' s rodiči, které údaje můžeš při registraci použít a která data jsou již osobní.
- Neposílej přes internet své fotky, nevíš, kam přesně směřují a jak s nimi adresát naloží.
- Jestli je doručená zpráva psaná vulgárně nebo máš pocit, že tě její obsah ohrožuje, neodepisuj a včas upozorni rodiče. Není to tvoje vina, že jsi takovou zprávu obdržel/a a nemáš samozřejmě ani povinnost na ni odpovídat.
- Pamatuj si, že nikdy nemůžeš mít úplnou jistotu, s kým mluvíš. I když např. ten druhý píše, že je tvůj vrstevník, nemusí mluvit pravdu a může ti dokonce chtít ublížit.
- Když tě něco na internetu vystraší, řekni to hned rodičům.
- Internet nám slouží jako veliká pokladnice vědomostí, ovšem ne všechny informace musí být pravdivé, snaž se proto vždy zkontrolovat jejich důvěryhodnost.
- Vždycky se chovej se k dalším uživatelům tak, jak chceš, aby oni se chovali k tobě.
- Respektuj soukromí internetové sítě. Jestliže používáš informace z internetu, vždy napiš, z jakých zdrojů pocházejí.

- Setkání s osobou z netu může být nebezpečné. Jestli plánuješ takové setkání, předem upozorni své rodiče. Na podobné setkání si vybírej veřejná místa a nechod' tam rozhodně sám/a, pouze s někým dospělým.
- Pamatuj si, že hesla jsou tajná. Nikomu je nesděluj ani neposílej. Hesla nemají být jednoduchá. V počítačích, které využívá více lidí (například ve škole), se radši na stránky zabezpečené tvým vlastním heslem nepřihlašuj.
- Nesnaž se trávit na počítači všechn svůj volný čas. Dlouhodobé sledování monitoru může poškodit tvůj zrak. Stanov si kupříkladu denní limit a rozhodně jej nepřekračuj - nechej své oči i hlavu odpočinout.
- Jestli máš na internetu svoji stránku, pamatuj, že k ní mají přístup všichni ostatní uživatelé. Nikdy nesděluj adresu, telefon ani informace o vaší rodině. Nedávej na web žádné soukromé fotky.
- Promluv si s rodiči o surfování. Informuj je o všech nalezených stránkách, které jsou ti podezřelé, ale i o stránkách, které tě zajímají.
- Pokud tvoje rodiče neumějí na síťi pracovat, tak je to nauč :) Ukaž jim, jak mohou vyhledávat informace a jak se ty sám/sama na internetu bavíš.
- Pokud si chceš na internetu něco koupit, prober to s rodiči dříve, než sdělíš do systému svou adresu.
- Stanovte si spolu s rodiči pravidla, kdy můžeš být on-line. Stanovte si přesné dny a čas, kdy a za jakých podmínek budeš na internetu. Vaši domluvu neporušuj a nepřipojuj se k internetu mimo dohodnutý čas.
- Neotvírej emaily, zprávy z komunikátorů (ICQ apod.) s podezřelými adresami a přílohami - mohou obsahovat vir a poškodit tak tvůj počítač!

Pravidla bezpečného používání internetu pro děti

- Neuváděj nikde své osobní údaje (jméno, adresu). Je to jako dát cizím lidem klíče od bytu!
- Osobní heslo chrání tvoje soukromí, drž ho proto v tajnosti a nikomu ho nesděluj – dokonce ani svému nejlepšímu kamarádovi nebo někomu, kdo se tváří úředně.
- Nacházet kamarády on-line je bezva. Vždy se ale raději svěř rodičům, s kým ses právě skamarádil a kdo jsou tví noví přátelé.
- Pokud se chceš setkat s někým, koho jsi poznal na internetu, požádej rodiče o svolení a nikdy nechod' na schůzku bez doprovodu dospělého.
- Na internetu najdeš spoustu prima věcí, ale je tam také mnoho špatného! Proto vždy řekni rodičům nebo učiteli, pokud uvidíš něco ošklivého nebo když se cítíš trapně a ohroženě.
- Chatování může být zábavné, ale nemusíš v diskusní místnosti zůstat, pokud se cítíš nepříjemně. Pamatuj, že ty tomu velíš!

(Jak být v bezpečí)

Příloha č. 3 - Plakát linky bezpečí.

